

TARTU RIIKLIK ÜLIKOO
NSV Liidu ajaloo kateeder

EVA JÜRGENS

IV KLASSI LÕPETANUD ÕPILASTE TEADMISTEST
AJALOOLISTE PÕHIMÕISTETE OSAS

DIPLOMITÖÖ

Juhendaja:

ped. tead. kandidaat
H. PALAMETS

*Tartu NSV Liidu ajaloo kat.
invent. nr. 2290*

Tartu 1972

S i s s e j u h a t u s

Ajalool on suur tähtsus õpilaste materialistliku maailmavaate kujundamisel, loogilise mõtlemise arendamisel ja ühiskondlik-poliitilise silmaringi laiendamisel. Neljanda klassi propedeutilise ajalookursusega taotletakse õpilaste kasvatamist nõukogude patriotismi, rahvaste sõpruse ja sotsialistliku internatsionalismi vaimus: lugupidamise ja austuse vaimus rahvahulkade loova töö vastu; ateistliku veendumuse vaimus.¹

Lähtudes nendest eesmärkidest on ajaloo algkursuse õpetamisel meie vabariigi koolides tehtud aja jooksul rida muudatusi nii programmi, õpiku kui ka metoodika osas.

Kuni 1959/60. õppeaastani anti neljanda klassi õpilastele elementaarne, kuid süstemaatiline ülevaade NSV Liidu ajaloost.

Ajaloo õpetamine toimus üleliidulise programmi ja S. Aleksejevi - V. Kartsovi ajalooõpiku alusel.

Nagu näitasid H. Palametsa juhendamisel 1961. a. läbi viidud kontrolltööd õpilaste püsivate ajalooalaste teadmiste kontrollimiseks, osutasid selle programmi ja õpiku alusel õppinud õpilaste teadmised ilmselt ebapiisavateks, kuna neljanda klassi õpilastel puudusid sellise õpiku jaoks vajalikud eelteadmised.

1960/1961. õppeaastast alates on eesti kooli neljandates klassides ajalugu õpetatud uute programmide ja H. Palametsa koostatud õpik-lugemiku "Jutustusi kodumaa ajaloost" alusel.

¹ Algklasside programmid 1970/71. õppeaastaks,
Tln. 1970, lk. 118.

Neljanda klassi ajalookursuse ees seisab kaks põhi - list õpetuslikku ülesannet:

- 1) anda õpilastele esialgne, elementaarne kujutlus meie kodumaa ajaloo tähtsamatest sündmustest.
- 2) Arendada õpilaste ühiskondlik-ajaloolist mõtlemist, et valmistada neid ette ajaloo, geograafia ja kirjanduse õppimiseks 8-klassilises koolis.²

Selleks, et luua vajalike eelteadmiste baas süstemaatilise ajalookursuse õppimiseks, tutvuvad õpilased IV klassi ajalookursuses episoodiliste jutustuste kaudu meie suure kodumaa kui ka koduvabariigi ajaloo ja geograafiaga. Programm annab õpetajatele laialdasi võimalusi materjali kasutamiseks, kusjuures õpetamisel tuleb lähtuda printsiibist: üldkursuselt kohalikele materjalile ja sealt tagasi üldkursusele.

Selleks, et veenduda, kas õppematerjali valik ja õpetamise meetodika on ennast õigustanud, tuleb teostada õpilaste teadmiste kontrolli, sest õpilaste teadmised on kõige objektiivsemateks näitajateks programmi, õpiku ja õpetamise meetodika otstarbekusest.

IV klassi lõpetanud õpilaste ajalooalaste püsivate teadmiste kontrolliks viidi 1970/71. õppeaasta III veerandil TRÜ ajaloo osakonna kaugõppe üliõpilaste Tiiu Luige, Milvi Ruudu, Maie Säraku, Elle Ümariku ja antud diplomitöö autori poolt läbi unifitseeritud kontrolltööd. Kontrolltööd teostati 1971. a. jaanuari lõpul ja veebruari algul (20.01. - 10.02.). Kontrolltöö kirjutasid Tallinnas 193 õpilast, Tartus - 463 õpilast, Pärnus - 110 õpilast, Viljandis - 119 õpilast ja rajoonide koolides (Loksa Keskkoolis, Märjamaa Keskkoolis, Puhja Keskkoolis, Kalmatu 8-klassilises Koolis) - 186 õpilast.

Kokku kirjutas töö 1971 õpilast vabariigi 17 kooli 34-st V klassist. Mõeldud oli see töö IV klassi lõpetanud õpilaste püsivate ajalooalaste teadmiste mõõtmiseks, seepärast viidigi ta läbi V klassis,

² Palamets, H. Koduloolise materjali kasutamise teoreetilised alused ajaloo õpetamisel 4. klassis, Tartu 1962, lk. 3.

Diplomitöö kirjutamisel kätusime vajadusest, et kord õpitu muutuks lapse teadvuses püsivaks, et ei peaks igal aastal uuesti õpitu kordamisele aega kulutama. Selleks peab IV klassis õpitav materjal olema edasi antud õpilastele emotsionaalselt, värvikalt. Emotsioonil on õppetöös suur tähtsus. Kaasaja psühholoogid väidavad, et huvi, tähelepanu, mälu, tahe jne. aluseks on just emotsioon. Emotsioon määrab huvi suuna, huvi tingib tähelepanu, tähelepanu - mälu jne. ³

Õpilast tuleb õpetada teadmisi omandama otsimise, aktiivse intellektuaalse töö, raskuste ületamise teel - selles peitub kindel garantii selle vastu, et tema teadmised ei kujuneks formaalseteks. ⁴

³ Krupskaja, N., Valimik pedagoogilisi töid, Tln. 1969, lk.12.

⁴ Hiie, E., Õpilaste iseseisev töö algklassides, Tln. 1966, lk.19.

Antud diplomitöös püütakse välja selgitada ajalooalaseid püsivaid teadmisi ja tüüpilisi vigu, analüüsisides nende ärahoidmise eesmärgil järgmiste koolide järgmistes klassides tehtud töid:

Tabel nr.1.

Kool	kl.	õpil. arv
Tallinna II Keskkool	v ^a	36
	v ^b	36
Tallinna VII Keskkool	v ^a	28
	v ^b	30
Tallinna XVI Keskkool	v ^a	34
	v ^c	29
Loksa Keskkool	v ^a	25
	v ^b	26
Pärnu I Keskkool	v ^a	36
	v ^b	36
	v ^e	38
Viljandi III 8-kl. Kool	v ^a	32
	v ^b	32
Viljandi IV 8-kl. Kool	v ^a	30
	v ^c	25
Märjamaa Keskkool	v ^a	22
	v ^b	26
Kokku	17	521

Seega on analüüsitud 521 õpilase ajaloolaseid püsivaid teadmisi peegeldavat tööd. Nendeks on ajalooliste põhimõistete, daatumite ja isikunimede tundmine, mis on omandatud IV klassis.

Sama küsimustikuga kontrolltööd, mis viidi läbi 1971. aastal, oli varem teostatud ka 1960., 1961. ja 1962. aastal. Kuna antud diplomitöös analüüsitavatest koolidest on osa niisuguseid, kus kontrolltöö teostati mitmel aastal, siis on huvitav võrrelda nende koolide õpilaste teadmiste taseme muutust üldnäitajate osas keskmiselt kümne aasta möödudes.

Ka kontrolltööde hindamisel ja analüüsimisel on kõikidel aastatel lähtutud ühtedest ja samadest põhimõtetest. Küsimused ja hindamisjuhend on toodud ära lisas.

Kuigi kontrolltöö haaras IV klassis õpitud materjali, viidi kontrolltööd läbi V klassides, sest püsivateks saame pidada ainult neid teadmisi, mida õpilane mäletab pikemat aega.

Töö viidi läbi ilma, et eelnevalt oleks teostatud IV klassis õpetatud materjali kordamist. Ka kontrolltöö täpne aeg oli õpilastel teadmata, nii et nad ei teadnud võtta kaasa õpikut.

Loksa Keskkoolis, kus samas koolimaja lähedal asub ka internaat, ei lubatud V^a klassi õpilasi vahetunnile, sest töö V^b klassis toimus 3. tunni ajal (V^a 1. tunni ajal) ja internaadist oleks võimalik olnud selle ajaga muretseda õpikuid. Loogiliselt võttes pole mõtet oletada ka antud kooli V klassi ajalooõpetaja ebaobjektiivset käitumist kontrolltöö teostamise nõuete osas, sest ta ei õpetanud ajalugu IV klassis, ega ole seega ka vastutav õpilaste teadmiste suhtes. Seega oli kontrolltööde läbiviimisel tagatud õpilaste nõuetekohane informeerimatus eelnevast tööst, mistõttu võib arvata, et õpilased kirjutasid töö ainult oma teadmiste alusel.

Kahju on sellast, et tööde analüüsimisel ei saa kuigi palju arvestada ajalugu õpetanud õpetaja õpetamise meetodikat, kuna selle tundmaõppimiseks puudusid võimalused.

Vastavalt programmile pidid IV klassi õpilased saama esialgseid kujutlusi ühiskondlike formatsioonide vaheldumisest ja klassisuhetest (talupojad ja mõisnikud, töölised

ja kapitalistid); klassivõitlusest (talurahva ülestõusud, töölisliikumine); meie maa rahvaste võitlusest välismaiste anastajate (tatari-mongolite, saksa, poola mõisnike, fašistliku Saksamaa) vastu.

Neile kujutlustele oli pühendatud kolm esimest probleemi. Neljanda probleemina lasti õpilastel meelde tule-
tada programmis esinenud kolme ajaloolist tegelast, viies
probleem oli määratud tähtsamate daatumite kontrollimiseks.
Viimane, kuues probleem käsitles A-rühmas sotsialistliku
korra erinevusi eelnenud ühiskondlikest kordadest, B-rüh-
mas aga nõuti teadmisi selle kohta, milliste suurte üles-
annete eest võitleb praegu nõukogude rahvas.

Kontrolltööde hindamine toimus kahel viisil: punktide
süsteemis ja viie palli süsteemis.

Iga õige vastus andis ühe punkti. Saadud punktide alu-
sel pandi iga kontrolltöö eest hinne viiepalli süsteemis.

Hindamisskaala oli järgmine:

- "5" - 16 ja enam punkti s.o. 80% õigeid vastuseid.
- "4" - 12 ja enam punkti s.o. 60% ja enam õigeid vastuseid.
- "3" - 8 ja enam punkti s.o. 40% ja enam õigeid vastuseid.
- "2" - 4 ja enam punkti s.o. 20% ja enam õigeid vastuseid.
- "1" - alla 4 punkti s.o. alla 20% õigeid vastuseid.

Antud diplomitöös on analüüsitud õpilaste püsivaid
ajalooalaseid teadmisi mõistete tundmises, ajalooliste isikute
ja kronoloogia osas.

Viimases peatükis on toodud ära 1971.aastal teostatud
tööde üldised andmed ja nende võrdlemine 1960., 1961. ja
1962.aastal tehtud töödega.

Töö kirjutamisel olid aluseks H. Palametsa dissertat-
sioon "Koduloolise materjali kasutamine ajaloo õpetamisel
eesti kooli neljandas klassis", analüüsitavate koolide V
klassi õpilaste kirjalikud kontrolltööd ja mõningal määral
ka materjal, mis saadi 1972.a. märtsi algul Ioksa Keskkooli
III ja IV klassi õpilaste hulgas läbiviidud suulise vest-
luse tulemusena ajaloolistest mõistetest ja isikutest.

Küsitleti 9-t IV klassi õpilast ja 18-t III klassi
õpilast. Küsimusi oli üldse kümme ja mõlema klassi õpilas-
tele ühesugused. Õpilased vastasid ükshaaval ega saanud see-
pärast ka korrata eelpoolvastanu mõtteid.

I. Õpilaste teadmised ühiskondlikest klassidest

Selles peatükis analüüsitakse kõigi V klassi 521 õpilase kirjalikke töid ühiskondlike klasside osas.

264-lt A-rühma õpilaselt nõuti pärisorjusliku korra klasside tundmist ja 257-lt B-rühma õpilaselt kapitalistliku korra põhiklasside tundmist. Kontrolltöös ei taotle- tud nende klasside defineerimist, mis on tunduvalt raskem nende klasside nimetamisest. Eeldati, et IV klassi lõpetanu- nud õpilane peaks siiski orienteeruma pärisorkusliku ja kapitalistliku korra põhiklassides. Õpilastel peab olema ettekujutus klassidest kui suurtest inimrühmadest, mis eri- nevad oma kohalt ühiskondliku tootmise süsteemis.

Ajalugu näitab, et riik kui eriline inimeste sundimise aparaat tekkis ainult seal ja siis, kui tekkis ühiskonna jagamine klassideks, - tähendab jagunemine niisugusteks inimeste rühmadeks, kelledest ühed saavad alaliselt omas- tada teiste tööd, kus üks ekspuuteerib teist.⁵

IV klassi õpilased alles alustavad tööd "klassi" mõiste omandamisega, kuna selles eas alles õpilastel kuju- neb abstraktne mõtlemine. Kujutlevalt mõtlemiselt peab toi- muma üleminek abstraktsele mõtlemisele mõistete ja mõis- tete ühendite abil.

"Klassi" mõiste omandamine jõuab lõpula alles abituu- riumis ühiskonnaõpetuse õppimisel. Siis peavad õpilased olema suutelised seda mõistet ka defineerima.

Defineerimisoskus nõuab mõiste õiget seostamist teiste mõistetega, mõiste allutamist üldisemale nn. sugu- mõistele. IV klassi õpilastele on selline operatsioon keeruka ühiskondlik-poliitilise materjaliga veel üle jõu käiv.

⁵ V. I. Lenin, Riigist, lk. 8. Tln. 1955.

1. Õpilaste teadmised pärisorjusliku korra
põhiklassidest.

Pärisorjusliku korra põhiklasse pidid teadma A-rühma õpilased. Küsimus ise kõlas: "Millistesse klassidesse jagu-
nesid inimesed pärisorjusliku korra ajal? Milline oli
nende klasside olukord? Seleta, millest on see tingitud."

Vastuseid jaotati nende õiguse seisukohalt nelja rühma : õiged, osaliselt õiged, väärad ja puuduvad vastused. Õigeteks vastusteks loeti need, kus pärisorjusliku korra klassidena oli toodud: mõisnik-pärisori, mõisnik-talupoeg, feodaal-pärisori, feodaal-talupoeg. Õigeks võis lugeda ka need vastused, kus nõutavatele klassidele lisaks oli nimetatud veel mõned klassid või inimgrupid. Osaliselt õigeteks vastusteks sai lugeda neid vastuseid, kus oli osatud nimetada üht õiget põhiklassi.

Lähtudes nendest põhimõtetest, jagunesid vastused nii, nagu see on näha järgmisel lehel asuvast tabelist.

Klassid pärisorjusliku korra ajal

Tabel nr. 2

Kool	kl.	õpil. arv	õiged vastu- sed	osali- selt õiged vastu- sed	väärad vastu- sed	vastu- se puudu- vad
Tallinna II Keskkool	v ^a	18	3	2	13	-
	v ^b	19	3	2	13	1
Tallinna VII Keskkool	v ^a	12	4	1	7	-
	v ^b	16	4	-	12	-
Tallinna XVI Keskkool	v ^b	17	3	-	12	2
	v ^e	15	3	-	10	2
Pärnu I Keskkool	v ^a	19	4	3	9	3
	v ^b	18	5	3	8	2
	v ^c	19	4	3	8	4
Viljandi III 8-kl.Kool	v ^a	17	7	1	9	-
	v ^b	17	7	2	2	6
Viljandi IV 8-kl.Kool	v ^a	16	5	3	7	1
	v ^c	13	2	3	7	1
Märjamaa Keskkool	v ^a	12	3	3	4	2
	v ^b	12	2	1	9	-
Loksa Keskkool	v ^a	12	1	-	5	6
	v ^b	12	2	1	5	4
Kokku arv		264	62	28	140	34
Kokku %%		100	23,4	10,6	53,1	12,9

Nagu tabelist näha, on see küsimus osutunud küllalt raskeks. Vastuseid, kus on teatud nimetada mõlemat pärisorjusliku korra põhiklassi, on 62, seega ainult 23,4% õpilastest on ülesandega toime tulnud. Ja needki vastused pole absoluutselt kindlad, sest lisaks põhiklassidele on nimetatud veel teisigi klasse. Vastustes, kus oligi teatud mõlemat põhiklassi, polnud alati õigesti iseloomustatud nende olukorda, veel vähem aga erineva olukorra põhjusi. Selleks olid 264-st õpilasest võimelised ainult 6 ehk 2,2%. 2 õpilast on nimetanud riiki, kui valitseva klassi tööriista alamkihtide vaoshoidmiseks ja 1 õpilane tsaari.

Aniita K. Viljandi IV 8-klassilise Kooli V^a klassist kirjutas: „...see oli tingitud sellest, et siis oli maa valitseja tsaar. Tsaar oli aga mõisnike ja vabrikantide poolt. Tsaar polnud kunagi talupoegade ega tööliste poolt.”

Õpilasi, kes ei mäletanud kumbagi pärisorjusliku korra põhiklassi, oli 140, seega 53,1% kõigist vastajatest. Ja kui lisada veel need 34 õpilast, kes polnud üldse küsimusele vastanud, siis on pärisorjusliku korra põhiklasse mitte-tundjaid 174, seega 66% õpilaste koguarvust. Neid õpilasi, kes ei teadnud nimetada kumbagi kapitalistliku korra põhiklassi on seega kolm korda rohkem kui neid, kes teadsid mõlemat klassi.

Osaliselt õigeid vastuseid andis 28 õpilast (10,6%). Teise klassi osas esines siis kas mõiste ülemäärast laiendamist või kitsendamist.

Küllaltki erinev oli tase ka erinevate koolide osas. Üldiselt on linnakoolide õpilased vastanud sellele küsimusele tunduvalt paremini kui rajoonikoolide õpilased. Kuid ka linnakoolide osas on vahe küllaltki suur.

Teistest paremini on vastanud Viljandi III 8-klassilise Kooli õpilased, kus 34-st õpilasest andis õige vastuse 14 õpilast. Sellele järgnes Tallinna VII Keskkool (28 õpilasest vastas õigesti 8). Kuigi Viljandi III 8-kl. Kooli V^a klassi õpilaste vastused olid väga kirevad oma ebatäielike ja väärade vastuste poolest:

kapitalistid-töölised	-	2 õpilast,
kapitalistid-talupojad	-	2 õpilast,
rikkad-orjad	-	1 õpilane,
orjad-orjapidajad	-	1 õpilane,
kapitalistid-orjad	-	1 õpilane

jne.

Nii kirjutab nimetatud kooli V^a klassi õpilane
Vilja M:

"Suursugusteks ja talupoegadeks. Nad tülitsevad oma-
vahel. Suursugused sundisid vaeseid töötama oma kasuks."

Sama kooli V^b klassist oli 6 õpilast jätnud antud
küsimusele hoopis vastamata. 7 õpilast aga vastas õigesti
(suhteliselt suur arv), vahepealseid, osaliselt õigeid vari-
ante oli vähe. Seega isegi ühe kooli erinevad klassid olid
oma teadmistelt väga erinevad.

Halvemini teistest olid vastanud Loksa, Märjamaa ja
Tallinna II Keskkooli õpilased.

Neljal Loksa Keskkooli V^a klassi õpilasel polnud
üldse arusaamist ühiskondliku klassi mõistest.

Nii näiteks kirjutab selle klassi õpilane Tõnu I.:

"Klasside olukord oli vilets. Töö oli vilets. Raha
sai vähe. Leiba ei olnud."

Samuti vaatavad sama kooli V^b klassi kolm õpilast
"klassi" kui eraldi eksisteerivat ekspluateeritavate ini-
meste rühma.

Tiina G.:

"Inimesed pidid mõisnikele ande maksma ja tööd tege-
ma. Klasside olukord oli raske, sest mõisnikud ja kapita-
listid tahtsid endale maad saada ja klassid pidid töötama."

Esitatud vastuste järgi on need õpilased arusaamisel,
et juba see, kui keegi kuulub mingisse "klassi", näitab
tema rõhutatud olukorda ühiskonnas. "Rikkad", "peremehed", "rõ-
hujad" - need nagu poleks kuulunudki mingisse klassi.

Kui vaadelda, millised olid tüüpilised vead, siis on
kindlalt esikohal orjade ja orjapidajate pakkumine päris-
orjusliku korra põhiklassidena. Nii arvas 264-st õpilasest
74 s.o. 24,6%. Õigeid pärisorjusliku korra klasse teadis
nimetada aga ainult 23,4% - seega väiksem % kui orjade
ja orjapidajate klasside puhul.

Täiesti tüüpiline on Maire K. vastus Tallinna II
Keskkooli V^a klassist:

"Orjad ja orjapidajad. Orjade olukord oli raske. Neil
ei olnud enda maalappi. Orjapidajad aga rikastusid orjade
arvel. Orjad pidid töö-tama hommikust õhtuni."

Palju oli vastuseid, kus oli nimetatud orjade-orja-
pidajate klasse ja veel lisaks mõnda teist klassi või
gruppi.

Veikko P. Tallinna II Keskkooli V^a-st nimetab klasse: talupojad, orjad, rikkad, orjakauplejad, kaupmehed.

Maire K. samast klassist: " - talupojad, orjad, käsitöölised, vaaraod."

Või sama klassi õpilane Uno S.?

"I orjad, II talupojad, III kaupmehed, IV rikkad. Nad vihkasid üksteist. Rikkad tahtsid teha vaeseid orjadeks. Vaesed aga ei tahtnud orjadeks saada."

Eriti massiliselt oma töödes orjade-orjapidajate klassse on nimetanud Tallinna II Keskkooli õpilased. V^b kl. 19-st õpilasest on nii vastanud 10 ja V^a kl. 18-st õpilasest 9.

Rõhutati, et orjad olid vaesed, neid peksti, nad olid ekspluateeritavad, nad pidid orjapidajate kasuks töötama. Üldse oli orjade puhul mainitud, et nendel polnud maad ega tööriistu, talupoegadel oli küll maa, aga väga vähe ja nad olid vaesed.

Sama kooli V^a kl. õpilane Liivia P. jagab orjad oma ülesandelt veel klassidesse:

"Pärisorjusliku korra ajal jagati orjad klassidesse:

- a) orjad, kes teenisid kapitaliste,
- b) orjad, kes ei jõudnud viljaga ära maksta oma võlgu,
- c) orjad, kes sattusid vangideks,
- d) orjad, kes töötasid mõisnike põldudel."

Onapäraselt jagab inimesed klassidesse sama kooli õpilane Kalev M.:

"Nad jagunesid 3 klassi

- 1) targad ja tugevad,
- 2) veidi nõrgemad,
- 3) olid täiesti rumalad."

Selle vastuse puhul on ilmselt ühiskondlik "klass" segamini aetud kooliklassiga. See on ka täiesti arusaadav, sest selles vanuses õpilane püüab ikka asju seletada oma isiklike kogemuste varal.

Ka Märjamaa Keskkooli V^b klassis oli 12-st õpilasest nimetanud 9 õpilast orje-orjapidajaid.

Tallinna XVI Keskkooli V^c klassis 15 õpilasest 7 vastas analoogiliselt.

Paljudes vastustes oli toonitatud, et orjadeks muutusid talupojad, kes olid kaotanud maa võla kätteks. Nii kirjutab Tallinna XVI Keskkooli V^c kl. õpilane Hille M.:

"Orjade ja orjapidajate klassi. Orjapidajad käskisid orjadel rasket tööd teha, peksid neid. Orjapidajatel oli rohkem maad ja vara aga talupoegadel pisike põllulapp, kui nad selle kaotasid, siis orjapidajad võtsid nad enda orjadeks."

Sama kooli 3 õpilast olid arvamusel, et orjapidajateks said endised hõimujuhid.

Selle kooli V^b klassi 17-st õpilasest 9 õpilast on vastanud: orjad-orjapidajad.

Veel tüüpilisemaks puuduseks oli see, et klassidena oli nimetatud rõhujaid ja rõhutuid, olles ilmne antud koolieale omane mõtlemisviga - mõiste laiendamine. Selle vea esinemise poolest paistis eriti silma Viljandi IV 8-kl. Kooli V^a klass, kus niisuguse vastuse oli 16-st õpilasest andnud 5 õpilast. Üldse oli neid klassidena (rõhujad, rõhutud) nimetanud 16 õpilast. Nii näiteks vastab Lea P. Tallinna VII Keskkooli V^a klassist:

"Inimesed jagunesid rõhujate ja rõhutute klassidesse. Rõhujad rõhusid julmalt rõhutuid. See oli tingitud sellest, et hakkas tekkima ülejääk ja rikkamad kasutasid selle ära."

Marika M. Pärnu K Keskkoolist:

"Rõhujad ja rõhutud. Rõhujad püüdsid omakasu. Rikkad ehk rõhujad tekkisid juba vanal ajal. Sügukonna vanematest said rikkad ja nende lapsedki olid rikkad."

8 õpilast olid pärisorjusliku korra klassidena nimetanud laiendatud mõisteid - rikkad ja vaesed.

Rita B. Pärnu I Keskkooli V^a klassist kirjutas:

"Talupojad, vaesed päevalised - need kuulusid vaeste klassi. Nad ei tohtinud osa võtta sõdadest. Talupojad elasid vaeselt ja väga halvasti, nendel ei olnud maad. Aristokraadid olid rikkad."

7 õpilast olid pärisorjusliku korra põhiklassid segamini ajanus kapitalistliku korra klassidega.

Osaliselt õigete vastuste puhul oli mitmesuguseid erinevaid variante, kus ühte õiget klassi oli teatud, teise klassina aga oli mainitud mõne teise formatsiooni klassi või mõnda muud liiga kitsalt piiritletud inimrühma.

2 õpilast kirjutas - kapitalist ja talupoeg,

2 õpilast - mõisnik ja tööline,

3 õpilast - talupoeg ja rõhuja.

Ülle U. Pärnu I Keskkooli V^a klassist väitis:

"Inimesed jagunesid 2-te klassi. Nende olukord oli raske. Nad olid ülekuurnatud ja nendel oli palju tööd. Ühes klassis olid talupojad ja teises orjad."

Neeme T. sama kooli V^c klassist:

"Olid klassid talupojad, taluomanikud, sulased, töölised, tsaar, sõjaväes komandörid ja sõdurid."

Võib esitada veel mõned omalaadsed vastused:

"Olid niisugused klassid: 1) mõisnik, 2) pastor, 3) vabrikant, 4) teomees, 5) tööline." (Sveta T. Pärnu I Keskkooli V^a).

Anne L. Tallinna XVI Keskkooli V^b klassist kirjutas:

"Ühed olid kapitalistid, teised sotsialistid ja kolmandad kommunistid. Kapitalistid olid rikkad ja ihnsad ning nad rõhusid sotsialiste."

Marge P Pärnu I Keskkooli V^b klassist:

"Aristokraadid ja deemos. Deemose olukord oli väga raske. Aristokraatidel hea."

Klasside erinevust majanduslikus mõttes on siiski peaaegu kõikides töödes näidatud. Samuti on ka rõhutatud ühete klasside ekspluateerimist teiste poolt, on näidatud antagonismi erinevate klasside vahel.

Nagu eelpool toodud näidetest ja ka arvulistest andmetest ilmneb, puudub IV klassi lõpetanud õpilastel veel teoreetiline alus inimeste jaotamiseks klassidesse. Klassidena mõistavad nad erinevaid inimgruppe, mille liigendamise aluseks on tavaliselt võetud silmatorkavad, kuid ebaolulised ja juhuslikud tunnused. Nii on see üldreeglina, kuid kui vaadata, et erinevate klasside vastuste tase on väga erinev, siis võib järeldada, et õpetajast ja tema õpetamise metoodikast oleneb küllaltki palju.

2. Õpilaste teadmised kapitalistliku korra
põhiklassidest.

Kapitalistliku korra põhiklasse pidid teadma 257 B-rühma tööd kirjutanud õpilast.

Küsimus oli sõnastatud: "Millistes klassidesse jagunesid inimesed kapitalistliku korra ajal.? Seleta, millest oli see tingitud."

Õigeks sai lugeda vastused, kus oli välja toodud mõlemad kapitalistliku korra põhiklassid, vaatamata sõnastusele. Seega siis: kapitalistid -töölised, kapitalistid-töölisklass, kapitalistid-proletariaat, vabrikandid-proletariaat. Õigeks võis liigitada ka need vastused, kus peale nõutud põhiklasside olid nimetatud veel teised klassid või sotsiaalsed rühmad.

Osaliselt õigeteks vastusteks loeti vastused, kus õpilane teadis nimetada ühte põhiklassi.

Lähtudes nendest kriteeriumidest saime vaadeldava küsimuse osas järgmised andmed:

Kapitalistliku korra klassid

Tabel nr.3

Kool	kl.	õpil. arv	õiged vastu- sed	osal. õiged v.arv	väärad vastu- sed	puuduvad vastused
Tallinna	V ^a	18	5	2	10	1
II Keskkool	V ^b	17	11	2	3	1
Tallinna	V ^a	16	5	4	7	-
VII Keskkool	V ^b	19	8	1	5	-
Tallinna	V ^b	17	4	2	6	5
XVI Keskkool	V ^c	14	7	3	3	1
Pärnu	V ^a	17	3	2	12	1
I Keskkool	V ^b	18	5	3	9	1
	V ^c	19	9	4	6	-
Viljandi	V ^a	15	11	2	1	1
III 8-kl.Kool	V ^b	15	11	-	4	-
Viljandi	V ^a	14	8	-	4	2
Iv 8-kl.Kool	V ^c	12	2	6	4	-
Märjamaa	V ^a	10	2	3	5	-
Keskkool	V ^b	14	8	4	2	-
Loksa	V ^a	13	2	3	5	3
Keskkool	V ^b	14	2	4	8	3
Kokku		257	103	42	94	18
Sama %%			40,0	16,3	36,6	7,1

Nagu tabelist on näha, on kapitalistliku korra põhi-klasse teadnud 257-st õpilasest 103, seega 40,0%. Kuigi seda % ei saa lugeda veel heaks, on olukord võrreldes pärisorju sliku korra klasside teadmiseiga mõnevõrra parem, sest õiged vastused on peaaegu poole rohkem (23,4% ja 40,0%). Seda võiks ehk seletada asjaoluga, et periood on ajaliselt lähem ja ka õpikus on rohkem ruumi pühendatud kapitalistlikku korda käsitlevale perioodile. Ei sega V klassis õpitu ega kõlalinelähedus (ori - pärisori).

Vastuseid, kus nimetati ühte kapitalistliku korra põhiklassi oli 42 (16,3%). Väärraid vastajaid oli 43,7% õpilastest.

Seega peaaegu võrdselt oli neid, kes õigesti nimetasid kapitalistliku korra põhiklasse ja neid, kes seda polnud teinud.

Ka kapitalistliku korra põhiklasside tundmise osas on erinevate koolide tase lahkuminev. Linnakoolide õpilased on tugevamate teadmistega kui rajoonikoolide õpilased. Erandi moodustavad Märjamaa Keskkooli V^b kl. õpilased, kus 14-st 8 õpilast teadsid nimetada mõlemat kapitalistliku korra põhiklassi.

Loksa Keskkoolis (nagu eelmise küsimuse osas) olid vastused kõige nõrgemad (27-st õpilasest ainult 4 õpilast kirjutasid õiged klassid). Vääralt vastasid või hoopis vastamata jättis 19 õpilast.

Teistest paremini on kapitalistliku korra põhiklasse teadnud Viljandi III 8-kl. Kooli õpilased. V^a klassis vastas 15 õpilasest õigesti 11, osaliselt õigesti 2 õpilast. V^b klassis 15 õpilasest 11 õiget vastajat.

Teistel koolidel on tase enam-vähem ühtlane.

Tallinna II Keskkooli osas on huvitav märkida, et kahe paralleelklassi tase on väga erinev. Kui V^a kl. 18 õpilasest ainult 5 teadis mõlemat põhiklassi ja 2 õpilast ühte põhiklassi, siis V^b klassi 17-st õpilasest teadis 11 õpilast mõlemat põhiklassi ja 2 ühte.

Kui võrrelda neid vastuseid pärisorjusliku korra klasside tundmise ja iseloomustamisega, siis siin on rohkem osatud nimetada põhjusi, miks klasside olukord erines, miks ühel klassil oli võimalik ekspluateerida teist. See, et ühed klassid ekspluateerisid teisi ja et nende vahel esines antagonism, oli valdavas enamuses töödesvälja toodud.

Näiteks kirjutas Pille K. Viljandi III 8-kl. Koolist:

"Kapitalistliku korra ajal olid kapitalistid ja töölised. Kapitalistid omasid suuri vabrikuid ja tehaseid. Nendel olid oma majad. Töölised pidid töötama kapitalistide juures. Elades nende majades, pidid nad selle eest maksma. Palka said töölised vähe. Oli olemas ka riik, kes kaitses kapitalistide huve. Sageli toimusid tööliste ülestõusud."

Nagu esitatud näitest ilmneb, on siin mainitud riiki kui kapitalistide sunnivahendit tööliste vastu ja antagonismi klasside vahel.

Õigete vastuste puhul olid tüüpilisemad need vastused, kus teati nimetada õigeid põhiklasse ja seda, milline oli erinevus eri klassi elamistingimustes, kuid millest see tingitud oli, teadsid vähesed.

Tüüpilisena võib tuua Jüri L. vastuse Tallinna II Keskkooli V^b klassist:

"Kapitalistid ja töölised. Kapitalistid olid rikkad, aga töölised olid vaesed. Töölised tegid rasket tööd ja said vähe palka, kapitalistid ei töötanud ja rikastusid tööliste arvel."

Tihti on ekspluateerijaid vaadeldud ühe klassina, kõiki ekspluateertavaid teise ühise klassina. Nii kirjutas Heiki T. Viljandi III 8-kl. Kooli V^c klassist:

"Inimesed jagunesid kapitalistliku korra ajal kahte klassi, esimese klassi moodustasid töölised ja talupojad, teise klassi kuulusid kapitalistid."

Tavalised olid veel vastused, nagu Andres K.-l Tallinna II Keskkooli V^a klassist:

"Inimesed jagunesid kapitalistideks ja töölisteks. Kapitalistid olid rikkad. Tööliste olukord oli väga kehv. Nad pidid palju tööd tegema, et täita end ja oma perekonda, aga nende palk oli kasin."

Või:

"3-e klassi, raske oli olukord just töölistel, selle pärast, et töölised pidid rasket tööd tegema ja selle eest anti väga vähe raha. Töölised ei suutnud selle rahaga elada ning nad tegid ülestõuse ja streikisid", - nii kirjutas Veronika M. samast klassist.

Kapitalistliku korra põhiklasside tundmise osas oli küllalt levinud puuduseks liiga laiade mõistete kasutamine, kus selle korra põhiklassidena oli nimetatud rikkaid ja vaeseid. Nii vastas 257-st õpilasest 27.

Eriti esines seda viga Pärnu I Keskkoolis, kus V^a andis niisuguse vastuse 5 õpilast, V^b - 4 õpilast ja V^c - samuti 4 õpilast.

Tavaliselt vastati: "Ühed olid rikkad, teised vaesed. Vaesed tegid rasket tööd, rikkad ei töötanud."

Järgmiselt tihedamini esinevaks veaks oli kapitalistliku korra põhiklasside segiajamine pärisorjusliku korra põhiklassidega. 12 õpilast oli nimetanud nõutavate klasside asemel mõisnik-pärisori või mõisnik-talupoeg.

7 õpilast oli pakkunud orjade-orjapidajate klassi (võrdluseks olgu öeldud, et pärisorjusliku korra puhul oli neid õpilasi 74. Selline suhe viib paratamatult mõttele, et siin mängis oma osa sõna "pärisorjanduslik").

Sellise vea esinemise poolest paistis silma Tallinna II Keskkooli V^a klass, kus niisuguse vastuse andis 4 õpilast. 12 õpilast oma töödes nimetasid rõhujate ja rõhutute klassi. Nii vastas Viljandi IV 8-kl. Kooli V^a klassi 3 õpilast ja 2 õpilast V^c klassist. Tallinna VII Keskkooli V^a -st aga isegi 5 õpilast.

Ott H. sellest klassist:

"Rõhujate klass ja rõhutute klass. Rõhujad pidasid vabrikuid ja elasid alalises streigi ja ülestõusu kartuses. Rõhutute olukord oli väga raske, neil ei jätkunud raha enda ülalpidamiseks, seda põhjustas tööpuudus. Rõhutud püüdsid kapitalistidele igati kahju teha, et nende riik langeks ja asenduks Nõukogude korraga."

42 (s.o. 16,3%) vastust oli, kus mainiti ühte õiget kapitalistliku korra põhiklassi, teist aga mitte. Nende vastuste hulgas oli palju variante:

5 õpilast väitis - kapitalistid ja talupojad,

3 õpilast - töörahvas ja mõisnikud,

Või nagu kirjutab Ülle A. Loksa Keskkooli V^a klassist:

"Kapitalistide klass ja sotsialistide klass. Sotsialistide klassil oli olukord halb, kapitalistidel aga hea, sest nad olid rikkad."

Ive I. Tallinna XVI Keskkooli V^b klassist:

"Kapitalistliku korra ajal jagunesid inimesed kapitalistideks ja kodanikeks."

Oli ka vastuseid, kus nõutavate klasside pähe oli pakutud kõiki meenuvaid klasse ja sotsiaalseid gruppe.

"Inimesed jagunesid vabrikantideks, mõisnikeks, talu-

poegadeks, pärisorjadeks, majaomanikeks, teetöolisteks. Talupojad, orjad ja teetöölised pidid töötama vabrikantide, mõisnike ja majaomanike heaks" (Ekke L. Tallinna VII Keskkooli V^b kl.)

Esines ka arusaamist, et kui inimene juba kuulub mingisse klassi, siis on ta olukord kindlasti halb.

Veera M. Viljandi III 8-kl. Koolist:

"Klasside olukord oli halb ja väga raske. Nad ei saanud palju toitu, ka riietus oli nendel halb ja nad käisid ka orjuses, seal neid sunniti tööle ja kui keegi ei teinud tööd, siis karistati neid rangelt. Rikkad inimesed tapsid neid klassidesse kuuluvaid, kui nad ei täitnud nende käske."

Ülo L. Pärnu I Keskkooli V^a-st jagab inimesed madalamaks ja kõrgemaks klassiks:

"Kapitalistliku korra ajal jagunesid inimesed 2-te klassi, need olid kõrgem ja madalam klass. Kõrgemal klassil oli hea ja rikas elu. Madalamal klassil oli väga paha elu. Neil olid õhukesed riided ja nad pidid elama väikestes majades või keldrikorrusel."

Ülo V. samast klassist arvas, et kapitalistid olid välismaised rõhujad.

Üldiselt kõikidest vastustest on näha, et inimesi jagati antagonistlikeks klassideks, kellel olid erinevad elutingimused ja kes elasid teineteisega vaenujalal. Valede vastuste puhul on liigitamine klassidesse toimunud kas mõiste laiendamise (rikkad-vaesed) või mõiste kitsendamise tulemusena, kus ühiskondlikeks klassideks on peetud mitmesuguseid elukutseid. Seda esineb nii pärisorjuslikku kui ka kapitalistlikku korda puudutavate küsimuste puhul.

Õpilaste sellised arusaamised mõistetest ei tulene mitte niivõrd programmi ega õpetamise puudustest, vaid näivad olevat normaalseks arengutasemeks "klassi" mõiste järkjärgulisel omandamisel.

Ajalooos on lastel eriti suuri raskusi, sest siin konkreetne esimese signaalsüsteemi materjal puudub, see võib esineda ainult kaudselt loodud kujutluse näol.⁶

⁶ Koemets, E., Kõrgem närvitegevus ja pedagoogika, TLN, 1963, lk. 113.

Mõistete tundmise seisukohalt oleks hea, kui õpikus esinevate tähtsamate uute sõnade lühike seletus asuks õpiku lõpus, siis saaksid õpilased neid ise kodus korrata ja ka V kl. õpetajal oleks konkreetne pilt, kuidas IV klassi õpetaja neid sõnu seletas.

II Õpilaste teadmised mõistetest

"lahing", "ülestõus", "streik".

1. Mõiste "streik"

Selle mõiste tundmist ja talle omaste joonte välja toomist oli nõutud B-rühma tööd kirjutanud 257-lt õpilaselt.

Küsimus kõlas: "Mida sa mõistad streigi all? Millist streiki sa mäletad?"

Õigeks on loetud vastused, kus nimetati mõlemat streigi olulist tunnust: töö katkestamist ja nõudmiste esitamist, seejuures arvesse võtmata kas õpilane mõnda streiki nimetada teadis või ei .

Tõid, kus oli teatud ühte tunnust, teist mitte, on arvestatud osaliselt õigeteks.

Väärad olid need vastused, kus polnud kumbagi tunnust esile toodud, kuigi õpilane teadis konkreetset streiki nimetada. Sest see, kui õpilane küll oskab näidet tuua, aga ei oska sisu avada, kinnitab, et ta pole mõistest vajalikul tasemel aru saanud, ei oska teda eristada teistest sarnastest mõistetest.

Järgmises tabelis nr. 4 ongi toodud õpilaste teadmised selle mõiste tundmise osas.

Tabel mõiste "streik" tundmise kohta

Tabel nr. 4

Kool	kl.	õpil. arv	õiged vastu- sed	osali- selt õiged vastu- sed	väärad vastu- sed	vastu- sed puudu- vad
Tallinna	v ^a	18	6	8	4	-
II Keskkool	v ^b	17	4	6	7	-
Tallinna	v ^a	16	13	3	-	-
VII Keskkool	v ^b	14	4	6	4	-
Tallinna	v ^b	17	4	5	6	2
XVI Keskkool	v ^c	14	1	4	8	1
Pärnu	v ^a	17	15	1	1	-
I Keskkool	v ^b	18	9	6	3	-
	v ^c	19	12	5	2	-
Viljandi	v ^a	15	8	4	3	-
III 8-kl.Kool	v ^b	15	6	6	2	1
Viljandi	v ^a	14	10	2	2	-
IV 8-kl.Kool	v ^c	12	6	4	2	-
Märjamaa	v ^a	10	3	5	2	-
Keskkool	v ^b	14	7	3	3	1
Loksa	v ^a	13	3	3	6	1
Keskkool	v ^b	14	3	3	7	1
Kokku		257	114	14	62	7
Sama %%		100	44,4	28,8	24,1	2,7

Mõlemat streigile iseloomulikku joont teadis 114 õpilast (s.o. 44,4%). Nendest 72 oskas ka streiki nimetada.

Ühte streigi olulist tunnust teadis 74 õpilast (s.o. 28,8%). Enam-vähem võrdselt teati streigi tunnusest nimetada kas siis töö organiseeritud katkestamist või nõudmiste esitamist.

Palju oli neid vastuseid, kus streiki iseloomustada ei osatud, küll aga teati nimetada Kreenholmi streiki. Neid õpilasi oli 127 (s.o. ligemale 50%).

Kumbagi olulist tunnust ei osanud kirjutada 62 (s.o. 24,1%) õpilast ja üldse polnud küsimusele vastanud 7 õpilast (s.o. 2,7%).

Teistest paremini oli "streigi" mõiste iseloomustamisega toime tulnud Pärnu I Keskkooli V^a klass, 17 õpilasest 15 teadis mõlemat tunnust, 1 aga ühte. 12 õpilast teadsid lisaks "streigi" mõiste õigele iseloomustamisele nimetada ka Kreenholmi streiki.

Tüüpiline vastus oli järgmine:

"Streik on, kui inimesed jätavad töö pooleli ja nõuavad palga tõstmist. Ma mäletan Kreenholmi streiki." (Anu K.)

Ka Tallinna VII Keskkooli V^a klassis oldi selle mõiste tundmisega küllaltki heal järjel. 16-st õpilasest 13 vastas küsimusele õigesti ja 3 õpilast teadis streigi üht põhitunnust.

Teadmiste tasemelt järgmisel kohal on Viljandi IV 8-klassilise Kooli V^a klass, kus 14-st õpilasest 10 teadis kahte ja 2 õpilast ühte olulist põhitunnust nimetada.

Teiste klasside teadmiste tase oli tunduvalt nõrgem.

Nüüd siis lähemalt vigadest, mida tehti streigi iseloomustamisel.

Küllaltki tihti esinevaks puuduseks oli streigi segamine ülestõusuga, mida esines 30 korral (s.o. 11,6%).

Ülo V. Pärnu K Keskkooli V^a klassist:

"Streik - väike ülestõus, kus masinad jäetakse seisma ja minnakse ühiselt kapitalistidelt õigusi nõudma. Minule jäi meelde Kreenholmi streik."

Arvo V. Märjamaa Keskkooli V^a klassist kirjutas:

"Streik on rahva ülestõus, kus nõutakse palga tõstmist ja nõutakse süüa."

Või Kersti M. vastus Viljandi III 8-kl. Kooli V^a kl.:

"Streik on töörahva ülestõus, kus nad nõuavad rohkem palka, tööpäeva lühendamist. Kreenholmi streik. #

Tihti rõhutati, et streik, see on relvadeta ülestõus, nagu selleks, et teda siiski "päris ülestõusust" eristada.

Nii kirjutabki Andres K. Tallinna XVI Keskkooli V^c klassist:

"Streigiks nimetatakse ülestõusu ilma relvadeta."

Malle T. Tallinna VII Keskkooli V^a kl. kirjutas:

"Streik on relvadeta ülestõus, kus jäetakse masinad seisma ja ei tehta enam tööd. Streikijad nõudsid tööpäeva lühendamist."

Või Kristi B. samast klassist:

"Streik on relvadeta ülestõus, kuid ülestõus põhjusega. Näiteks tööliised, kui nende töötingimused olid väga halvad ja kasu said vähe, hakkasid nõudma paremaid tingimusi."

Maie K. Märjamaa Keskkooli V^a kl.:

"Streik on relvadeta lahing."

Hans P. Viljandi III 8-klassilisest Koolist (V^a kl.):

"Streik tähendab seda, et kui vaesed inimesed tõusevad üles, siis peab seda nimetama streigiks."

Tihti püüti streiki iseloomustada kui mingit demonstratsiooni, dünaamilist liikumist väljendavat sündmust, või miitingut.

Nii kirjutab Lembit K. Viljandi III 8-kl. Kooli V^a kl.:

"Kui töölised jätavad kõik masinad seisma ega allu käsule. Streik on ka siis, kui inimesed lähevad tänavale ja hakkavad kõnet pidama."

Indrek A. Loksa Keskkooli V^a kl.:

"Streigi all mõistame töörahva demonstratsiooni tänavail, ükski tehas ei tööta ja kapitalistide kasum väheneb, suurim streik toimus Petrogradis."

Urmas S. Märjamaa Keskkooli V^a kl.:

"Streigi ajal inimesed jätavad töö pooleli, panevad masinad seisma, võtavad lipud, loosungid ja lähevad pika inimeste reana rikaste majade juurde."

Mõnedes vastustes oli streigi mõistet püütud avada sama sõnaga, s. t. sõnaga "streik".

Urmas R. Tallinna XVI Keskkooli V^b kl.:

"Streik on siis kui inimesed ei tööta ja streigivad."

Nii arvas ka Peeter S. Tallinna XVI Keskkooli V^b kl.:

"Streik on see, kui inimesed kogunevad tänavatele suurte massidena ja hakkavad streikima, näiteks selleks, et saada suuremat palka."

Paljudes vastustes oli mõeldud streigi all seda, kui lihtsalt keelduti töö tegemisest või katkestati töö.

Riina R. Märjamaa Keskkooli V^b kl.:

"Streik on see, kus töölised ei tööta enam, vaid istuvad või seisavad."

Ehk nagu kirjutab Malle S. Viljandi IV 8-kl. Kooli V^c klassist:

"Talupojad ja töölised korraldasid strike, nad jätsid töö pooleli ja levitasid lendlehti."

Mõningates töödes oli kirjeldatud tööliste olukorda ja seda, miks üldse streigiti, kuigi streigi olulisi tunnuseid

pole osatud esile tuua.

Heiki I. Pärnu I Keskkooli V^c klassist kirjutas:

"Töölised streikisid sellepärast, et neile ei makstud raha ja tööpäev oli liiga pikk."

Või Veronika M. vastus Tallinna II Keskkooli V^a kl.:

"Kui nad ei saanud raha, mida väga vajasisid, nendele tehti ainult halba sööki ja sellepärast nad streikisid. Ka siis kui levis tehases koolera ja seal said paljud inimesed surma ja et töölistele niisugune piin oli peale pandud, et nad jätsid oma masinad seisma ja läksid kõik koos oma direktori juurde."

Üldiselt neid nõudmisi, mida töölised streikides esitasid, olid õpilased osanud õigesti esile tuua: palga tõstmine, tööpäeva lühendamine ja elutingimuste parandamine.

Ülo S. Viljandi IV 8-kl. Kooli V^a kl. kirjutas:

"Streigi all mõistetakse seda, et rahvas nõuab rohkem tööd, rohkem palka, rohkem õigusi."

Järgmiste näidete põhjal võib järeldada, et mõned õpilased ei ole osanud streikimise põhjusena näha õigeid, vaid puht lapselikke põhjusi.

Nii kirjutas Aala R. Märjamaa Keskkooli V^b kl.:

"Siis kui streigid algasid, ei läinud töölised tööle, vaid kõndisid loosungid käes mööda maanteid. Mida nad soovisid, et tööruumis aknad lahti võiksid olla, et söögitund pikem oleks ja muid asju."

Näide, kuidas konkreetne detail kinnistub tugevalt õpilase teadvuses, omandades määrava tunnuse tähenduse,

Oli ka niisuguseid töid, kus kirjutati, et töölised streikisid sellepärast, et saada vabadust või paremat korda.

Allan K. Tallinna II Keskkooli V^b kl.:

"Streik on väljaastumine parema korra eest."

Arvo J. Loksa Keskkooli V^a kl.:

"Streikisid, sest inimesed tahtsid vabadust."

Enamus õpilasi olid streigi ajalisel õigesse epohhi paigutanud ja nägid streigis just tööliste võitlust kapitalistlikus ühiskonnas, aga oli ka töid, kus streikisid talupojad või orjad.

Doris K. Tallinna VII Keskkooli V^a kl.:

"Streigiks nimetatakse tööliste või talupoegade ülestõusu, kus nad nõuavad töötingimuste parandamist, ähvardades katkestada töö."

Loona K. Tallinna II Keskkooli V^a kl.:

"Streik on see, kui orjad võitlevad orjapidajate vastu ja nõuavad, et nende olukorda kergendataks."

Või Ilmar R. vastus Loksa Keskkooli V^a kl.:

"Streik on käsitöölise ja orjade ülestõus."

Enamus õpilasi, kes streiki teadis nimetada (neid oli 127), olid nimetanud Kreenholmi streiki, kuid peale selle oli ka vastuseid, kus nimetati streigina teisi konkreetseid sündmusi.

Nii kirjutas Pille K. Tallinna VII Keskkooli V^a kl.:

"...mäletan Verist pühapäeva, kus inimesed tulid tsaari kuurde ja tsaar laskis neid tulistada."

Üldse oli Verist pühapäeva streigina nimetanud 4 õpilast. Või sündmust, mida pakkus Mare L. Pärnu I Keskkooli V^c klassist:

"...suur streik toimus 1858.a. Mahtra mõisas."

Lilian V. Viljandi IV 8-kl. Kooli V^c-st nimetas isegi mitu streiki (muidugi väär):

"...mäletan Kreenholmi streiki, Peterburi streiki, Suure Oktoobrirevolutsiooni streiki."

"Streigi" mõiste puhul esines nooremale koolieale omane psüühiline raskus, nad ei suuda endale ette kujutada,

et võitlus võib seisneda ka organiseeritud tegevusetuses. Seepärast lisatakse streigi olulistele tunnustele ebaolulisi, aktiivset tegevust väljendavaid tunnuseid. Nii aetakse streiki segamini kord meelevaldusega, kord miitinguga või ülestõusuga.

Streigi juures tuleks rõhutada selle vastuhaku vormile omaseid tunnuseid ja näidata, kuidas streik võib üle kasvada ülestõusuks. Ühteaegu selgitada ka seda, mille poolest streik erineb demonstratsioonist ja miitingust.

2. Mõiste "ülestõus"

Küsimusele "Milliseid ülestõuse mäletad IV klassis õpitud ajalooa?" - tuli vastata A-rühma tööd kirjutanud 264 õpilasel.

Analüüsides vastuseid, ei ole otstarbekas jagada neid nelja rühma. Ära võis jätta jaotused "Osaliselt õige" ja "Puuduvad". Viimased sellepärast, et siiski kõik olid püüdnud küsimusele vastata, "osaliselt õige" aga sellepärast, et kui õpilane nimetas küll mõne ülestõusu, aga lisaks veel mõne teise sündmuse, siis sisuliselt tähendab see seda, et ta ei erista "ülestõusu". Ja seega tuleb need vastused lugeda vääradeks.

Tabelis nr. 5 on toodud kontrolltööde parandamisel saadud andmed koolide ja klasside kaupa.

Tabel mõiste "ülesthõus" tundmise kohta

Tabel nr. 5

Mõiste	Kool	kl.	õpil. arv	õiged vastu- sed	väärad vastu- sed
	Tallinna	V ^a	18	9	9
	II Keskkool	V ^b	19	16	3
	Tallinna	V ^a	12	7	5
	VII Keskkool	V ^b	16	11	5
	Tallinna	V ^b	17	13	4
	XVI Keskkool	V ^c	15	8	7
	Pärnu	V ^a	19	17	2
	I Keskkool	V ^b	18	11	7
		V ^c	19	11	8
	Viljandi	V ^a	17	9	8
	III 8-kl. Kool	V ^b	17	14	3
	Viljandi	V ^a	16	15	1
	IV 8-kl. Kool	V ^c	13	6	7
	Märjamaa	V ^a	12	9	3
	Keskkool	V ^b	12	10	2
	Loksa	V ^a	12	9	3
	Keskkool	V ^b	12	8	4
	Kokku		264	183	81
	Sama %		100	70	30

See küsimus oli õpilastele osutunud üheks lihtsamaks, õigeid vastuseid oli 183, (s.o. 70% õpilastest). 81 õpilast (30%) kas polnud teadnud nimetada ühtegi ülesthõusu või olid segamini nimetanud nii ülesthõuse kui ka muid sündmusi.

Kõige paremini olid sellele küsimusele vastanud Viljandi IV 8-kl. Kooli V^a klassi õpilased (16-st - 15) ja Pärnu I Keskkooli V^a klassi õpilased, kus 19-st õpilasest 17 ei olnud "ülesthõusu" mingi teise "verevalamisega" segamini ajanud.

Ülejäänud klassides oli tase võrdlemisi ühtlane. Ainult Pärnu I Keskkooli erinevate klasside tase oli kõikum; kui parimas V^a -s teadsid õigesti 17 õpilast 19-st, siis V^b-s ainult 11 õpilast 18-st ja V^c -s - 7 õpilast 19-st.

Kui vaadelda, milliseid ülesthõuse õpilased paremini mäletavad, siis oli kindlalt esikohal Jüriöö ülesthõus - 233 korral nimetatud. Järgnevalt teab^{dis} Mahtra sõda - 113 õpilast.

On märkimisväärne, et Mahtra sõja puhul ei olnud õpilasi eksitusse viinud sõna "sõda", mis näitab, et õpilased on selle mõiste omandanud. 51 õpilast teadis nimetada ka Pugatšovi ülesthõusu. 1924.a. 1. detsembri ülesthõusu teadis nimetada 14 õpilast.

Neid vastuseid, kus teati nimetada mitut ülesthõusu, ei olnud palju. Nagu kirjutab Jaan A. Pärnu I Keskkooli V^c kl.:

"Ma mäletan eesti rahva ülesthõusu 1343., 1858. ja 1924. aastal. Need ülesthõusud olid kõik relvastatud ülesthõusud. 1343. aastal oli Jüriöö ülesthõus, 1858. a. Mahtra sõda. Need ülesthõusud suruti maha."

Tihemini esines küll vastuseid, kus teati nimetada kahte ülesthõusu - Jüriöö ja Mahtra sõda.

Sündmusi, mida kõige sagedamini aeti segamini ülesthõusuga olid "Verine pühapäev" ja Jäälahing. Mõlemat oli nime-

tatud 21-s vastuses.

Veel oli ülestõusuna nimetatud:

Ümera lahingut - 14 õpilast,
Madisepäeva lahingut - 12 õpilast,
Kreenholmi streiki - 7 õpilast,
Suurt Isamaasõda - 5 õpilast,
Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni - 4 õpilast,
1917.a. Veebruarirevolutsiooni - 4 õpilast.

Nii kirjutas Krista A. Tallinna VII Keskkooli V^b kl.:

"Rahvaülestõusu, mille korraldas Pugatšov. Oktoobrirevolutsiooni, mis kukutas valgekaartlaste valitsuse, ja veel seda Veebruarirevolutsiooni, mis kukutas tsaarivõimu."

Kersti R. Viljandi IV 8-kl. Kooli V^c -st:

"Kreenholmi ülestõusu, ülemaailmset ülestõusu."

Oli ka vastuseid, kus ei olnudki kindlalt ülestõusu nime antud, vaid ainult see, kes üles tõusis. Nii kirjutas Veiko V. Tallinna XVI Keskkooli V^c klassist:

"Mäletan talupoegade ja orjade ülestõusu, tööliste ülestõuse."

Ülestõusu oluliseks tunnuseks peeti vere olemasolu, sellepärast nimetati sageli ülestõusuks Verist pühapäeva.

Ülestõusu oli segamini aetud ka sõja, lahingu või revolutsiooniga.

"Ülestõusu" mõiste selgitamisel tuleks rõhutada, et osa ülestõuse on lühiajalised, sarnanedes lahingutega, teine osa aga meenutab sõdu. Kuid siiski pole ajalise või ruumilise tunnuse alusel võimalik eraldada ülestõusu lahingust või sõjast. Ülestõusu iseloomulikuks tunnuseks on siiski see, et ta on rõhutute relvastatud vastuhakk rõhujale.

3. Mõiste "Lahing"

Selle mõiste tundmist sai kontrollida mõlema rühma tööd kirjutanud õpilastel.

Erinevalt oli ainult küsimus sõnastatud, millest oleneb suurel määral vastuse õigsus.

A-rühma küsimus kõlas: "Milliste välisvaenlastega on pidanud võitlema vene rahvas ja eesti rahvas? Millistes lahingutes võideldi välisvaenlastega? (Kirjuta ainult välisvaenlase nimetus ja selle järele lahing)."

Küsimus B-rühma õpilastele oli järgmine: "Milliseid tähtsaid lahinguid mäletad IV klassis õpitud ajaloost? Kirjuta lahingu nimetus ja aasta, millal lahing toimus."

Vastuste analüüsimisel on jällegi ära jäetud määrang ^{Vastused,} "osaliselt õiged vastused", kus peale lahingute on nimetatud sõdu, revolutsioone või ülestõuse, Sellised vastused on loetud valedeks.

Kui võrrelda erinevate rühmade vastuseid, siis paremini oli vastatud B-rühma küsimusele. Esiteks oli seal õigeid vastuseid rohkem ja eriti puuduvate vastuste osas ilmneb suur erinevus. (B-rühmas neid tunduvalt vähem kui A-rühma töödes).

A-rühma töödes puudub vastus mõistele "lahing" 70-1 õpilasel (26,5%), B-rühmas aga ainult 12-1 (4,7%).

Siin mängis ilmselt suurt osa küsimuse sõnastus. A-rühma õpilased arvasid, et kui nimetada välisvaenalne, siis sellest piisab. Lahing (mille nimetuse õigsuses kaheldi) võib ära jääda.

B-rühma tööd kirjutanud õpilastel sellist laveerimise võimalist ei olnud ja nad püüdsid nimetada mingi sündmuse "lahingu" pähe, mõnikord õigesti, mõnikord valesti. Seda näi-

tab ka A-rühma tööde puhul esinev suur väärvastuste arv - 93 õpilast (s.o. 36,2%).

A-rühma töödes oli õigeid vastuseid 138 (s.o.52,3%), kus polnud lahingut segamini aetud mingi teise sündmusega, kuigi mitte kõik ei teadnud nimetada välisvaenlasi ja hoopiski kõikidel polnud mainitud lahing seostatud õige välisvaenlasega. Siiski on ka need vastused loetud õigeteks, kuna mõiste "lahing" vastu poldud eksitud. Vääralt oli küsimusele vastanud 56 (21,2%) õpilast.

Puudevaid vastuseid, s.t. selliseid, kus võib-olla teati küll nimetada õigeid välisvaenlasi, kuid ühtegi konkreetset lahingut poldud nimetatud, oli 70 (s.o. 26,5%).

A-rühma vastuste analüüs sellele küsimusele on toodud tabelis nr.6.

Tabel A-rühma õpilaste teadmistest
mõiste "lahing" kohta

Tabel nr.6.

Kool	kl.	õpil. arv	õiged vastu-	väärad vastu-	puuduvad vastused
Tallinna	V ^a	18	4	10	4
II Keskkool	V ^b	19	11	4	4
Tallinna	V ^a	12	6	4	2
VII Keskkool	V ^b	16	12	1	3
Tallinna	V ^b	17	4	5	8
XVI Keskkool	V ^c	15	8	4	3
Pärnu	V ^a	19	11	4	4
I Keskkool	V ^b	18	11	3	4
	V ^c	19	11	5	3
Viljandi	V ^a	17	14	1	2
III 8-kl.Kool	V ^b	17	6	2	9
Viljandi	V ^a	16	9	6	1
IV 8-kl.Kool	V ^c	13	6	-	7
Märjamaa	V ^a	12	5	2	5
Keskkool	V ^b	12	6	3	3
Loksa	V ^a	12	8	1	3
Keskkool	V ^b	12	6	1	5
Kokku		264	138	56	70
Sama		%%	52,3	21,2	26,5

Paremini olid vastanud Viljandi III 8-kl. Kooli V^a klassi õpilased (17-st 14 õiget vastajat) ja Tallinna VII Keskkooli V^b klass (16-st 12 õiget vastust).

Eriti nõrgalt vastasid seekord Tallinna II Keskkooli V^a klass (4 õiget vastus 18-st) ja Tallinna XVI Keskkooli V^b klass (17-st 4 õiget).

Kõige paremini mäletasid õpilased Jäälahingut - 104 õpilast. Sellele järgnes Ümera lahingu nimetamine - 72 õpilast. Borodino lahingut teati 44 õpilase puhul ja Madise-päeva lahingut - 23 korral. Teisi lahinguid teati vähem:

Neeva lahing	- 17 õpilast,
Poltaava lahing	- 11 õpilast,
Kulikovo lahing	- 10 õpilast,
Stalingradi lahing	- 7 õpilast,
Tartu lahingut (1224.)	- 5 õpilast,
Kalka lahing	- 4 õpilast.

Nimetati veel Keila, Velikie Luki ja Berliini lahingut 1945. a.

Lahingu asemel oli ekslikult nimetatud ka sõdu ja ülestõuse:

Suurt Isamaasõda	- 11 õpilast,
Põhjasõda	- 7 õpilast,
I Maailmasõda	- 7 õpilast,
Jüriöö ülestõusu	- 6 õpilast,
II Maailmasõda	- 5 õpilast,
Mahtrasõda	- 5 õpilast.

Välisvaenlasi olid osanud peaaegu kõik nimetada. Kõige enam sakslasi - 156 õpilast ja kui sinna juurde arvestada veel ristirüütliid - 43 õpilase vastusest, siis kokku on see 203 (77%). Sakslasi kui välisvaenlasi teadsid nimetada ka kõik 9 IV klassi õpilast ja 18-st küsitletud III klassi õpilasest 13. Oli ka vastuseid, kus sakslasi oli õigesti

osatud eristada vastavalt ajaloolisele perioodile (ristirüütlid - eestlaste vabadusvõitluse perioodil, fašistid - Suures Isamaasõjas).

Tihti oli nimetatud lahing ja välisvaenlane meelevaldselt, lihtsalt läbisegi paigutatud rida lahinguid ja mõned välisvaenlased.

Oli muidugi ka vastuseid (aga vähem), kus õigesti oli kirjutatud lahing ja välisvaenlane, kellega selles lahingus võideldi.

Teet T. Märjamaa Keskkooli V^a klassist:

"Vene rahvas võitles prantslastega Borodino lahingus. Rootslastega Neeva jõe juures lahingus. Ristirüütlitega võitles vene rahvas Jäälahingus. Eesti rahvas võitles ristirüütlitega Ümera lahingus, Madisepäeva lahingus, Otepää lahingus. Taanlastega Tallinna all."

Või nagu kirjutab Arne P. Tallinna II Keskkooli V^b -st:

"Sakslastega Tartu kaitsmine, rootslastega Narva vallutamine, mongolitega Kiievi juures, taanlastega Tallinna all, prantslastega Borodino lahingus."

Välisvaenlastest oli nimetatud arvukalt veel rootslasi - 107 õpilast, mongoli-tatarlasi ja prantslasi - 65 õpilast, taanlasi - 44 õpilast, inglasi ja ameeriklasi - 6 õpilast, vääralt veel lätlasi 3 ja liivlasi 2 õpilast.

B-rühma tööd kirjutanud õpilastest, kellelt oli nõutud lahingu ja selle daatumi nimetamist, vastas valesti 93 õpilast (36,2%), sest siin tuli kindlasti mingit sündmust nimetada. 59,1%, s.o. 152 õpilast, vastas aga õigesti.

12 õpilast (s.o. 4,7%) jättis küsimusele vastamata.

Tabelis nr. 7 on toodud arvilised andmed selle rühma vastustest.

Tabel B-rühma õpilaste teadmistest

mõiste "lahing" osas

Tabel nr. 7

Kool	kl.	õpil. arv	õiged vastu- sed	väärad vastu- sed	puuduvad vastused
Tallinna II Keskkool	V ^a V ^b	18 17	5 13	13 4	
Tallinna VII Keskkool	V ^a V ^b	16 14	11 9	4 5	1 -
Tallinna XVI Keskkool	V ^b V ^c	17 14	5 6	11 7	1 1
Pärnu I Keskkool	V ^a V ^b V ^c	17 18 19	16 15 10	- 3 8	1 - 1
Viljandi III 8-kl.Kool	V ^a V ^b	15 15	12 7	2 7	1 1
Viljandi IV 8-kl.Kool	V ^a V ^c	14 12	12 7	2 5	- -
Märjamaa Keskkool	V ^a V ^b	10 14	5 6	4 6	1 2
Loksa Keskkool	V ^a V ^b	13 14	5 8	7 5	1 1
Kokku		257	152	93	12
Sama %%		100	59,1	36,2	4,7

Vähe oli vastuseid, kus teati õigesti nii lahingut kui aastaarvu ja ka välisvaenlast, kelle vastu võideldi. Kuid mõned niisugused vastused siiski olid, nagu Marianne S. vastus Tallinna II Keskkooli V^b klassist:

"Ümera lahing oli 1210. aastal, see lahing oli sakslastega. Jäälahing toimus 1242. aastal. Ka see oli sakslastega."

Teistest paremini olid vastanud Pärnu I Keskkooli V^a klass (17 õpilasest 16 õiget vastajat), Viljandi IV 8-kl. Kooli V^a klass (14-st 12 õiget vastust).

Halvemad vastused andsid Tallinna VII Keskkooli V^b (17-st - 5 õiget), V^c (14-st 6 õiget) ja Tallinna II Keskkooli V^a klass (18-st - 5 õiget).

Huvitav on, et Märjamaa ja Loxsa keskkoolide õpilased polnudki seekord nii halvasti vastanud, kuigi nad muudki olid kõige nõrgemad.

Nagu A-rühma töödes, nii ka siin teati kõige enam nimetada Jäälahingut (180 õpilast).

Teisi lahinguid teati järgnevalt:

Ümera lahingut	- 122 õpilast,
Borodino lahingut	- 56 õpilast,
Madisepäeva lahingut	- 38 õpilast,
1224. a. Tartu lahingut	- 23 õpilast,
Poltaava lahingut	- 19 õpilast,
Kulikovo lahingut	- 18 õpilast,
Neeva lahingut	- 14 õpilast,
Keila lahingut	- 12 õpilast,
Stalingradi lahingut	6 õpilast,
Pala lahingut	- 6 õpilast,
Kalka lahingut	- 5 õpilast,
Berliini lahingut	- 2 õpilast.

Varem õpitud lahingud on jäänud paremini ja kindlamalt meelde, tõrjudes tahaplaanile kevadsemestril õpitud hoopis ulatuslikumad ja tähtsamad lahingud (Stalingradi lahing, Berliini lahing). Võib olla segab viimaste juures asjaolu, et neid õpitakse Suure Isamaasõja elementidena, varasemad lahingud aga ilmuvad õpilase ette iseseisva ajaloolise sündmusena.

Sündmusi, mida lahinguna nimetati, oli kõige rohkem mainitud Jüriöö ülestõusu (143 õpilase poolt) ja 32 korral "Mahtra sõda". Küllap vea põhjus peitus selles, et need kaks sündmust on õpilastel kõige paremini meeles ja neid nimetati,

sest 10-11 aastase õpilase arvates on midagi kirjutada siiski parem, kas või väära, kui hoopis kirjutamata jätta.

II Maailmasõda oli lahinguna nimetatud 26 korral, Teisi sündmusi mainiti vähem, nagu: 1812.a. Isamaasõda (8 korda), Põhjasõda (7), 1917.a. revolutsiooni (5), Pugatš ovi ülestõusu (3), I Maailmasõda (3) ja "verist pühapäeva" (2).

Näitena võib esitada ühe väära vastuse:

"Lahing toimus 1812.aastal. Selle lahingu nimetus oli Isamaasõda." (Felix S. Tallinna XVI Keskkooli V^b klass).

Küsimuses oli nõutud ka aastaarvu nimetamist, millal mingi lahing toimus. Üldse oli õiget aastaarvu teatud nimetatada 349-1 korral.

Aastaarve olid paremini mäletanud Pärnu I Keskkooli klassid (V^a - 42, V^c - 40, V^b - 31) ja Tallinna II Keskkooli klassid (V^b - 36, V^a - 27). Teistes klassides teati vähem õigeid aastaarve.

Kõige sagedamini oli teatud nimetada Jäälahingu ja Ümera lahingu toimumise aastaid.

Antud töödes oli lahinguna kõige sagedamini nimetatud jüriöö ülestõusu ja Maatra sõda kui üldse õpilastele paremini meelde jäänud sündmusi. Kuid väga tihti aeti lahing segamini sõjaga. Lahingut sõjast on võimalik eristada ajalise kestvuse või ruumilise ulatuse alusel.

Tuleks rõhutada, et lahingud kestavad lühikest aega (mõnest tunnist mõne päevani), sõjad aga võivad kesta aastakümneid. Samuti tuleks märkida ära ka lahingu piiratud ja sõja suuremat territoriaalset ulatust. Lõpuks konstateerida, et lahing on vaid üks sõja osa, et sõda koosneb paljudest lahingutest.

Ülalmainitud mõisted erinevad nii sageli, et ilma neid tundmata ja üksteisest eristamata pole võimalik aru saada mitte ainult ajaloolisest, vaid ka ühiskondlik-poliitilisest ja ilukirjanduslikust tekstist.⁷

Sellepärast peaksid õpetajad tegema enam tööd lähedaste mõistetete diferentseerimisel, et nad ei sulaks õpilaste tead- vuses üheks ähmaseks tervikuks. Abiks nende mõistetete õpetamisel võiks olla H. Palametsa artikkel "Ühiskondlik-ajalooliste põhimõistetete kujundamisest 4.klassis". ("Nõukogude Kool", 1962, nr.4).

7 Palamets, H., "Nõukogude Kool", 1962, nr.4, lk.272.

III. Õpilaste teadmised ajaloolistest isikutest

On vaja, et iga haritud inimene tunneks meie maa ajaloolisi isikuid ja kultuuritegelasi. Nendest on laps mõningal määral kuulnud juba kodus, sihikindlana õpetamisega tehakse mõningal määral algust lasteaias, kuid nende teadmiste süvendamine ja kinnitamine toimub koolis, eriti muidugi ajaloo tundides.

Ajaloolisi isikuid ei tohi käsitleda lahus sündmustest, kus nad tegutsesid, sest nad on toimunu lahutamatuks koostisosadeks.

Ajalooliste isikute teadmise kindlaksmääramiseks oli kummalegi rühmale esitatud kolme isiku nimi ja küsimus, kes ta on.

A-rühma õpilased pidid vastama küsimustele Lembitu, Kreutzwaldi ja Lauristini kohta, B-rühma aga Kutuzovi, Kalinini ja Kingissepa kohta.

Vastused tuli jaotada nelja rühma:

1) Õiged vastused - mille puhul oli ära toodud tegevusring või sündmustik, millega ajalooline isik oli seotud.

2) Osaliselt õiged, s.t. täpsemalt piiritlemata, laiavalguvad vastused.

3) Väärad vastused ja

4) puuduvad vastused.

Lembitu kohta andis õigeid vastuseid 90 õpilast (s.o. 34,1%). Need olid vastused, kus oli märgitud see, et Lembitu oli Sakala või Lehola vanem kui ka see, millal ja kelle vastu ta tegutses.

Tiia R. Tallinna VII Keskkooli V^b klassist kirjutas:

"Lembitu oli eestlaste juht, kes võitles ristirüütlite vastu, ta oli väga vapper ja osav. Ta võitles Viljandi lähedal."

125 õpilast (s.o. 47,4%) vastas küsimusele osaliselt õigesti, nimetades Lembitut küll eestlaste vanemaks, (eestlaste juhiks, sõjaväe juhiks, eestlaste vabadusvõitlejaks, eestlaste maleva juhiks), kuid kus või kellega ta võitles, seda polnud märgitud.

Liiga üldsõnaline oli ka niisugune vastus nagu kirjutas Riina K. Tallinna VII Keskkooli V^b klassist:

"Lembitu oli eesti vabadusvõitleja, kes võitles ristirüütlite vastu."

43 õpilast (s.o. 16,2%) vastas küsimusele täiesti vääralt, pidades Lembitut küll külavanemaks - 9 õpilast, ülestõusu juhiks - 3 õpilast, (üks - Saaremaa ülestõusu juhiks), 5 õpilast isegi revolutsionääriks.

IV klassi ajalookursuses on antud revolutsionääri mõiste: "Revolutsionääriks nimetatakse inimest, kes võitleb rahva õnne ja vabaduse eest." Selle mõtte võisid õpilased üle kanda ka Lembitule. Siin oleks vajalik sügavam õpetaja-poolne revolutsionääri isiku avamine.

Kontrolltöodes esines veelgi rängemaid vigu nagu:

"Lembitu oli eesti ordu rüütlite pealik," (Katrini V. Pärnu I Keskkooli V^a).

"Lembitu oli eesti rahva piiskop", (Lea L. Pärnu I Keskkooli V^b kl.).

Küsimusele vastamata oli jätnud 6 õpilast (s.o. 2,3%). Lembitu tundmist näitab tabel nr. 8 (lk. 43).

Kui jälgida seda tabelit, siis paistab, et paremini on vastanud Tallinna II Keskkool, kus V^a 18-st õpilasest 13 on andnud õige vastuse, 3 osaliselt õige. Sama kooli V^b kl. on vastanud veelgi paremini. 19 vastusest 13 õiget ja 5 osaliselt õiget.

Teiste koolide osas õigete vastuste arv oli enam-vähem ühtlane. Siiski Tallinna II Keskkooli õpilaste vastused olid keskmisest tunduvalt nõrgemad. Õigete vastuste arv oli vähe ka Märjamaa ja Viljandi koolides. See on küllaltki mõtlemapanev fakt, sest Viljandi koolid teadsid hästi nimetada Madise-päeva lahingut ja ka selle küsimuse puhul oodanuks hoopis paremaid teadmisi, sest on ju Lembitu isik tihedalt seotud nende kodukohaga.

Rr. R. Kreutzwaldi kohta andis 264-st õpilasest õige vastuse 85 (s.o. 32,2%). Õigeteks sai arvata vastused, kus oli mainitud, et Kreutzwald oli kirjanik, eepose "Kalevipoeg" looja või ka seda, et ta oli kirjanik ja arst.

Kalle M. Tallinna II Keskkooli V^b klassist kirjutas:

"Kreutzwaldi kirjutatud on eepos "Kalevipoeg". Ta oli kirjanik ja arst."

Oli ka vastuseid, kus oli teatud Kreutzwaldi vähemtuntud, kuid mitte väikese väärtusega tegevusalasid.

Nii kirjutas Epp K. Tallinna VII Keskkooli V^b -st:

"Kreutzwald oli eesti rahvusliku kultuuri rajajaid.

Ta kogus rahvajutte, laule ja luuletusi. Tema koostas

Tabel Lembitu kui ajaloolise isiku
tundmise kohta.

Tabel nr. 8.

Kool	kl.	õpäl. arv	õiged vastu- sed	osali- selt õiged vastu- sed	väärad vastu- sed	puuduvad vastused
Tallinna	V ^a	18	13	3	2	-
II Keskkool	V ^b	19	13	5	1	-
Tallinna	V ^a	12	4	5	3	-
VII Keskkool	V ^b	16	5	8	2	1
Tallinna	V ^b	17	10	6	1	-
XVI Keskkool	V ^c	15	6	6	3	-
Pärnu	V ^a	19	6	7	4	2
I Keskkool	V ^b	18	4	7	5	2
	V ^c	19	4	11	4	-
Viljandi	V ^a	17	5	12	-	-
III 8-kl.Kool	V ^b	17	1	14	2	-
Viljandi	V ^a	16	2	11	3	-
IV 8-kl.Kool	V ^c	13	2	9	2	-
Märjamaa	V ^a	12	1	7	3	1
Keskkool	V ^b	12	3	6	3	-
Loksa	V ^a	12	6	4	2	-
Keskkool	V ^b	12	5	4	3	-
Kokku		264	90	125	43	6
Sama %			34,1	47,4	16,2	2,3

"Kalevipoja".

Osaliselt õigeid vastuseid andis 130 õpilast (49,3%). Nende vastuste puhul teati ühte Kreutzwaldi tegevusala, kas seda, et ta oli kirjanik või tema tegevust arstina. Enamal juhul tunti Kreutzwaldi siiski kui kirjanikku. Ainult 15 õpilast mainis, et ta töötas arstina, kusjuures ei olnud märgitud tema tegevust "Kalevipoja" loojana.

46 õpilast (17,4%) oli küsimusele vastanud täiesti vääralt, pakkudes Kreutzwaldile tegevusalasid, millega ta polnud kunagi tegelenud. Suureks veaks oli ajastuga eksimine.

28 õpilast nimetab Kreutzwaldi revolutsionääriks, 11 õpilast - kommunistiks. 2-1 korral on Kreutzwald juhitud tööliste ülestõuse, 1 õpilase arvates oli ta teadlane.

Peeter A. Pärnu I Keskkooli V^a klassist arvas, et Kreutzwald andis välja töölisajalehte "Kiir".

Täiesti selgelt ajastu - ajastu segamini ajamist näitab ka Alla S. vastus Tallinna VII Keskkooli V^b -st:

"Kreutzwald oli kirjanik, kes kirjutas teoseid, mis õhutasid rahvast kapitaliste vihkama."

3 õpilast (1,1%) jättis küsimusele vastamata.

Kreutzwaldi ja tema tegevusalasid teadsid paremini Tallinna II Keskkooli õpilased. Halvemini aga olid vastanud Tallinna XVI Keskkooli õpilased.

Tabel nr.9 (lk.45) annab ülevaate Kreutzwaldi tundmise kohta.

Johannes Lauristini oli tundnud 264-st õpilasest 46 (17,4%). Neid, kes teadsid, et ta oli revolutsionäär kui ka seda, et ta oli kirjanik või temast kui riigimehest nõukogude Eesti algaastatel.

Palju rohkem õpilasi - 179 (67,8%) teadis küll seda, et Lauristin oli revolutsionäär, kuid tema teistest tegevusaladest ei teadnud nad midagi. Enamus osaliselt õigestest vastustest olidki niisugused. Paljudel juhtudel oli mainitud, et Lauristin oli kommunist. Nagu selgub vastustest, ei tee IV klassi õpilane vahet, kes on revolutsionäär, kes kommunist. Need mõisted on nendel alati ühtelangevad. 4 õpilast teadsid, et ta oli ka kirjanik ja ta varjunimi oli Madarik. Veel nimetatakse J. Lauristini tööliste juhiks, põrandaaluste juhiks, ajalehe toimetajaks ja teadlaseks - kuid nii nimetas teda väike arv õpilasi.

Tabel Kreutzwaldi kui ajaloolise isiku tundmise
kohta.

Tabel nr. 9

Kool	kl.	õpil. arv	õigete v.arv	osali- selt õiged	valede v.arv	vasta- mata
Tallinna	V ^a	18	8	7	2	1
II Keskkool	V ^b	19	11	7	1	-
Tallinna	V ^a	12	9	2	1	-
VII Keskkool	V ^b	16	7	6	3	-
Tallinna	V ^b	17	2	8	7	-
XVI Keskkool	V ^c	15	3	8	4	-
Märjamaa	V ^a	12	1	6	4	-
Keskkool	V ^b	12	4	7	1	-
Pärnu	V ^a	19	4	9	6	-
I Keskkool	V ^b	18	6	11	1	-
	V ^c	19	3	15	1	-
Viljandi	V ^a	17	6	11	-	-
III 8-kl.Kool	V ^b	17	6	8	3	-
Viljandi	V ^a	16	5	8	2	1
IV 8-kl.Kool	V ^c	13	3	6	4	-
Loksa	V ^a	12	1	6	4	1
Keskkool	V ^b	12	6	5	1	-
Kokku		264	85	130	46	3
sama %%		90	32,2	49,3	17,4	1,1

32 õpilast on vastanud antud küsimusele täiesti vääralt.

Mitme väära vastuse puhul on võetud sõna "põranda-alune" sõna-sõnalt. Näiteks:

"Lauristin oli Eesti maa-aluse partei juht." (Arvo V. Märjamaa Keskkooli V^a kl.).

Riina T. Tallinna XVI Keskkooli V^c kl.:

"Lauristin töötas maa-aluses kaevanduses ja ta oli seal kirjanik."

Küsimusele vastamata on jätnud 7 õpilast (2,7 %).

Kui jälgida J.Lauristini tundmise kohta koostatud tabelit nr.10 (lk.47.), siis on näha, et päris õigeid vastuseid oli kõikides koolides vähe. Mõningal määral Viljandi koolid ja Pärnu I Keskkooli V^b klass on vastanud suhteliselt paremini.

Loksa Keskkooli 24-st õpilasest pole aga keegi nõutava põhjalikkusega J.Lauristini iseloomustada suutnud.

Mihhail Kutuzov. Kuivõrd vähe on veel IV klassi õpilaste teadmises ajalooline isik seotud konkreetse sündmusega või perioodiga, näitasid vead M.Kutuzovi iseloomustamisel. Seda tõendas väike õigete ja küllaltki suur osaliselt õigete vastuste arv. Kes Kutuzov oli, seda teati, aga seda, mis ajal ja milliste konkreetsete sündmustega ta seotud oli, teadsid vähesed.

43 õpilast (16,7 %) andis täieliku vastuse, tuues esile, et Kutuzov oli vene vägede juht või väepealik ja ka seda, et ta võitles prantslaste vastu 1812.a. Isamaasõjas või Borodino lahingus.

Üllar K. kirjutas:

"Kutuzov oli vene vägede juht, kes võitles Borodino väljal."

Või samast Tallinna VII Keskkooli V^v - st Maret R.:

"Kutuzov oli vene vägede ülemjuhataja 1812.a. Isamaasõjas."

Seda, et Kutuzov oli vene vägede juht, vene väepealik või vene vägede juhataja, teadis 149 (58,0%) õpilast.

48-le õpilasele (18,7 %) oli Kutuzov täiesti tundmatu isik, kellele omistatud palju erinevaid elukutseid ja ameteid. Nii oli kirjutatud, et Kutuzov oli kommunist, revolutsionäär jne., kus Kutuzov oli elama ja tegutsema pandud hoopis valesse ajajärku.

Selline oli ka Arne M. vastus Viljandi IV 8-kl. Kooli

Tabel J. Lauristini kui ajaloolise isiku
tundmise kohta.

Tabel nr. 10

Kool	kl.	õpil. arv	õigete v. arv	osali- selt õiged	väärad vastu- sed	vasta- mata
Tallinna II Keskkool	V ^a	18	1	13	3	1
	V ^b	19	1	17	1	-
Tallinna VII Keskkool	V ^a	12	-	10	2	-
	V ^b	16	1	14	1	-
Tallinna XVI Keskkool	V ^b	17	1	16	-	-
	V ^c	15	-	14	1	-
Pärnu I Keskkool	V ^a	19	3	14	2	-
	V ^b	18	6	11	1	-
	V ^c	19	7	9	3	-
Viljandi III 8-kl. Kool	V ^a	17	5	10	2	-
	V ^b	17	4	10	1	2
Viljandi IV 8-kl. Kool	V ^a	16	8	8	-	-
	V ^c	13	6	6	1	-
Märjamaa Keskkool	V ^a	12	2	3	7	-
	V ^b	12	1	9	2	-
Loksa Keskkool	V ^a	12	-	8	2	2
	V ^b	12	-	7	3	2
Kokku		264	46	179	32	7
Sama		%%	17,4	67,8	12,1	2,7

V^c klassist:

"Kutuzov oli vene väejuht Põhjasõjas."

2 õpilast, Anu K. Pärnu I Keskkooli V^a klassist ja Raivo K. Märjamaa Keskkooli V^b -st kirjutasid:

"Kutuzov oli kirjanik."

2 õpilast peavad Kutuzovi teadlaseks.

Loona K. Tallinna II Keskkooli V^a-st kirjutas:

"Kutuzov oli ratsaväe juht Punaarmees."

Jälle väga ilmekas näide, et vastajal ei ole mingit arusaamist perioodis, millal tegutses Kutuzov.

17 õpilast (6,6%) olid jätnud küsimusele vastamata.

Teadmiste tase M. Kutuzovi osas oli võrdlemisi ühtlane. Siiski vähesel määral paremini olid vastanud Tallinna VII Keskkooli ja Pärnu I Keskkooli õpilased.

Kutuzovi kui ajaloolise isiku tundmist näitab tabel nr. 11. (lk. 49).

Mihhail Kalinin. Kahte või enamat tegevusala oskas nimetada 39 õpilast (15,2%). Mende vastuste puhul oli teatud nimetada seda, et ta oli revolutsionäär. Lisaks oli teatud seda, et tegutses treialina "Voltas" ja "Iskra" agendina.

Teet V. Tallinna VII Keskkooli V^b -st:

"Kalinin oli Tallinnas "Volta" tehases lukksepp ja levitas siin keelatud kirjandust. Oli üks Tallinna ülestõusu juhte."

151 (58,8%) õpilast vastas küsimusele osaliselt, teades seda, et M. Kalinin oli revolutsionäär või ainult seda, et ta töötas "Voltas" treialina.

35 (13,7%) õpilast olid Kalinini tegevust iseloomustanud vääralt, nimetades teda küll kirjanikuks, teadlaseks ja paljud - "maa-aluseks"!

Mõned olid andnud talle küllaltki absurdseid tegevusalasid.

Ülle A. Loxsa Keskkooli V^a kl.:

"Kalinin oli Venemaa valitseja."

Harry N. Tallinna VII Keskkool V^a kl.:

"Kalinin oli NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimees 1917.a."

(See polnud küll mitte päris õige, kuid tõele lähedane vastus).

32 õpilast (12%) oli küsimusele jätnud vastamata.

Kalinini tundmise osas õigeid vastuseid on kõik klassid andnud võrdlemisi vähe.

Tabel Mihhail Kutuzovi kui ajaloolise isiku
tundmise kohta

Tabel nr. 11.

Kool	kl.	õpil. arv	õigete v.arv	osal. õigete v.arv	väärade v.arv	puuduvad vastused
Tallinna	v ^a	18	4	7	5	2
II Keskkool	v ^b	17	2	13	2	-
Tallinna	v ^a	16	6	6	3	1
VII Keskkool	v ^b	14	6	6	-	2
Tallinna	v ^b	17	2	8	5	2
XVI Keskkool	v ^c	14	-	11	2	1
Pärnu	v ^a	17	5	8	4	-
I Keskkool	v ^b	18	3	13	2	-
	v ^c	19	4	13	2	-
Viljandi	v ^a	15	2	9	3	1
III 8-kl.Kool	v ^b	15	2	8	3	2
Viljandi	v ^a	14	2	9	3	-
IV 8-kl.Kool	v ^c	12	1	8	3	-
Märjamaa	v ^a	10	2	3	4	1
Keskkool	v ^b	14	1	10	3	-
Loksa	v ^a	13	1	8	1	3
Keskkool	v ^b	14	-	9	3	2
Kokku		257	43	149	48	17
Sama		%%	16,7	58,0	18,7	6,6

c Erandi moodustab Märjamaa Keskkooli V^b klass, kes teiste küsimuste osas on üks nõrgemaid vastajaid. Aga seekord on seal õigeid vastuseid kõige rohkem - 14 õpilasest on õigesti vastanud 5 ja osaliselt õigesti 7 õpilast.

Tabelis nr. 12 (lk.51) on andmed M.Kalinini tundmise kohta.

^{Tema}
Viktor Kingissepp. Kahte või enamat tegevussfääri oli nimetanud 25 õpilast (9,7 %). Nende vastuste puhul teati, et ta oli revolutsionäär või kommunist. Lisaks märgiti tema tegevust ajakirjanikuna "Kiire" juures või ka tema panust trükikodade asutajana. Õigeks võis lugeda ka sellise vastuse nagu kirjutas Ants P. Tallinna II Keskkooli V^a-st:

"Kingissepp oli eesti revolutsionäär, tööliste ja talupoegade juht, kes võitles kapitalistliku korra vastu."

Küllaltki suur oli osaliselt õigete vastuste arv - 192 (74,7 %), mille puhul kirjutati, et ta oli revolutsionäär, kommunist, tööliste juht jne.

27 õpilast (10,5 %) andis küsimusele väärast vastust. Eriti silmatorkavaid vigu ei esinenud, põhiliselt väärade vastuste puhul oli teda nimetatud "põranda-aluseks" või "maa-aluseks", võttes neid väljendeid sõna-sõnalt.

Piret G. Loksa Keskkooli V^b-st:

"V. Kingissepp oli põranda-aluste töökodade juht."

Tabel nr. 13 (lk.52) ajalooliste isikute tundmise kohta.

Kui nüüd üldse võrrelda ajalooliste isikute tundmist, siis kõige rohkem õigeid vastuseid oli Lembitu kohta antud. Järgmiselt oli õigeid vastuseid enam antud Kreutzwaldi tundmise osas. Positiivsete vastuste (s.o. õigete ja osaliselt õigete vastuste) poolest esikohal oli aga J. Lauristin - 255 õpilast (siin olid vastanud valesti 39 õpilast). Teisel kohal on V. Kingissepp. Nende kahe isiku puhul oli palju osaliselt õigeid vastuseid.

Kõige halvemini teati aga M. Kalininit ja M. Kutuzovit kui suurmehi.

Kontrolltöö näitas, et töö ajalooliste isikute õpetamisega ei ole veel heal tasemel. Kui ajaloolise isiku esmakordsel käsitlemisel viib õpetaja selle seosesse teatud sündmusega, siis paistab, et hiljem õpilased kergesti unustavad need seosed.

Tabel Mihhail Kalinini kui ajaloolise isiku
tundmise kohta.

Tabel nr. 12.

Kool	kl.	õpil. arv	õiged v.arv	osali- selt õiged v.arv	väärad vastu- sed	puuduvate v.arv
Tallinna	v ^a	18	5	6	5	2
II Keskkool	v ^b	17	1	12	4	-
Tallinna	v ^a	16	2	8	2	4
VII Keskkool	v ^b	14	3	10	-	1
Tallinna	v ^b	17	1	12	1	3
XVI Keskkool	v ^c	14	-	13	-	1
Pärnu	v ^a	17	3	12	1	1
I Keskkool	v ^b	18	4	10	3	1
	v ^c	19	5	9	2	3
Viljandi	v ^a	15	3	11	1	1
III 8-kl.Kool	v ^b	15	1	6	1	7
Viljandi	v ^a	14	2	11	1	-
IV 8.kl.Kool	v ^b	12	1	9	1	1
Märjamaa	v ^a	10	1	1	5	3
Keskkool	v ^b	14	5	7	2	-
Loksa	v ^a	13	1	7	2	3
Keskkool	v ^b	19	1	7	4	2
Kokku		257	39	151	35	32
Sama		%%	15,2	58,8	13,7	12,3

Tabel Viktor Kingissepa kui ajaloolise isiku tundmise kohta.

Tabel nr.13

Kool	kl.	õpil. arv	õigete v.arv	osaliselt õiged v.arv	väärad v.arv	puuduvad vastused
Tallinna	V ^a	18	5	10	1	2
II Keskkool	V ^b	17	-	14	3	-
Tallinna	V ^a	16	3	11	1	1
VII Keskkool	V ^b	14	-	13	-	1
Tallinna	V ^b	17	1	13	-	1
XVI Keskkool	V ^c	14	-	12	1	1
Loksa	V ^a	13	-	8	3	2
Keskkool	V ^b	14	-	11	3	-
Pärnu	V ^a	17	3	11	2	1
I Keskkool	V ^b	18	-	14	3	1
	V ^c	19	4	12	3	-
Viljandi	V ^a	15	-	13	2	-
III 8-kl.Kool	V ^b	15	3	10	-	2
Viljandi	V ^a	14	2	12	-	-
IV 8-kl.Kool	V ^c	12	20	10	-	-
Märjamaa	V ^a	10	-	6	3	1
Keskkool	V ^b	14	2	12	-	-
Kokku		257	25	192	27	13
Sama		%%	9,7	74,7	10,5	5,1

On oluline, et hiljem kordamisel ei korrataks ainult ajaloolise isiku nime, vaid ka sündmuse ja isiku vahelisi seoseid. On vaja lasta kordamisel õpilastel iseloomustada antud ajaloolist isikut mitmest aspektist.

IV Õpilaste teadmised kronoloogiast

Kronoloogia tundmine loob taustsüsteemi ajalooliste sündmuste mõistmiseks. Ilma kronoloogiat tundmata pole mõeldav ka kõige elementaarsema süstemaatilise ülevaate omandamine ajaloost. Oluline pole mitte niivõrd üksikute aastaarvude meelespidamine, kui just ajaloolise perspektiivi tunnetamine, oskus paigutada sündmusi õigesse ajalisel järjekorda. Alles sellise perspektiivi olemasolul korral võib õpilane elementaarselt mõista ajaloolist põhjuslikkust ajaloosündmuste juures.

Kronoloogiline rida peab õpingute käigus muutuma loogiliseks reaks, kus üks sündmus seostub sisuliselt teisega. Kronoloogia sisuline omandamine teeb aga õpilastele raskesti, sest aastaarvudesse suhtutakse kui numbrite kombinatsioonidesse, mida püütakse mehaaniliselt pähe tuupida.

Et õpilastele kronoloogia omandamist muuta kergemaks, tuleb rõhutada sündmuste kestvust, ühendades kaks või enam daatumit loogilise seosega, välja tuua see, kui palju aega tänapäevast tagasi toimus antud sündmus.

Küsimused kronoloogia alalt puudutasid A-rühmas järgmisi sündmusi: 1) Jäälahing,

2) Lenini eluaastad,

3) Tsaarivõimu kukutamine Venemaal.

B-rühma õpilastel tuli teada järgmiste sündmuste aastaid: 1) Jüriöö ülestõus,

2) Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon,

3) Eesti ühendamine Venemaaga,

4) Suur Isamaasõda.

Järgmiselt analüüsime saadud vastused.

Jäälahing

Jäälahingu õiget aastat teadsid 182 õpilast (s.o. 68,9%). See on küllaltki hea näitaja. Üldse on see sündmus (kui ka Jüriöö ülestõus) IV-V klassi õpilastele kõige paremini meelde jäänud. See on tingitud ilmselt asjaolust, et nende teemade käsitlemiseks on koolides kasutusel palju emotsionaalset materjali.

Valesti oli sellele küsimusele vastanud 67 õpilast ehk 25,4% õpilastest. Nende vastuste puhul oli pakutud mitmesuguseid meelevaheldselt võetud aastaarve, kui esines ka lihtsalt numbrite kombinatsioonide äravahetamist:

1424 - 4 õpilast,

1442 - 4 õpilast,

1224 - 3 õpilast.

Oli vastuseid, kus üks number daatumis oli vale, selleks oli tavaliselt sajad: 1942 - 6 õpilast,
1842 - 2 õpilast.

Esines ühe sündmuse daatumi omistamine teisele:

1343 - 6 õpilast.

Ka oli vastuseid, kus oli esitatud juhuslikke aastarve: 1434, 1212, 1220, 1234, 1280 jne.

15 õpilast (5,7 %) oli jätnud sellele küsimusele vastamata.

Kõige paremini teadsid Jäälahingu daatunit Pärnu I Keskkooli V^b klassi õpilased, kus kõik 18 õpilast nimetasid õige aasta. Sama kooli V^c klassi 19-st õpilasest vastas õigesti 17. Paremini oli vastanud ka Tallinna II Keskkooli V^a 18-st 15 õiget ja V^c klassis 19-st 16 õiget vastust. Samuti hästi olid vastanud veel Tallinna XVI Keskkooli V^c klass (15 õpilasest 14 õiget vastajat).

Kõige halvemini vastas Loksas Keskkool V^a klassi 12-st õpilasest 3 õiget vastajat ja V^b klassis 2 õiget 12-st.

Jäälahingu daatumi tundmist üksikasjalisemalt saab vaadata tabelist nr. 15 (lk. 57.)

V.I. Lenini eluaastad.

Neid daatumeid teadsid õpilased küllaltki hästi. See on ka loomulik, sest seoses V, II Lenini 100. sünniaastapäevaga puutusid õpilased sündmustega Lenini elust kokku ka väljaspool tunde ja kooli. See kõik omakorda süvendas kronoloogia tundmist. Kahtlemata Lenini sünni- ja surmaaastat nimetasid õigesti 191 õpilast (72,4 %).

Osaliselt õigeid vastuseid (neid, kus ühte daatunit teati, teist aga mitte) oli 50 (18,9 %). Nendest 30 vastajal oli õige sünniaasta ja 20-nel surmaaasta.

Lenini surmaaastana pakuti mitmesuguseid variante: "1942". Mitmel korral olid õpilased seostanud Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu ja V.I. Lenini surma. Mõnel juhul oli nimetatud surmaaastana ka Lenini 100-ndat sünnipäeva (! ?).

Valede sünniaastate puhul olid numbrite kombinatsioonid juhuslikud. 10 õpilast (3,8 %) ei teadnud kumbagi daatunit ja 13 õpilast (4,9 %) jättis küsimusele vastamata.

Tabel Jäälahingu daatumise omandamise kohta

Tabel nr. 15.

Kool	kl.	õpil. arv	õiged v.arv	väärad v.arv	puuduvad v. arv
Tallinna II Keskkool	v ^a v ^b	18 19	15 16	2 3	1 -
Tallinna VII Keskkool	v ^a v ^b	12 16	10 7	2 8	- 1
Tallinna XVI Keskkool	v ^b v ^c	17 15	11 14	5 1	1 -
Pärnu I Keskkool	v ^a v ^b v ^c	19 18 19	14 18 17	5 - 1	- - 1
Viljandi IV 8-kl.Kool	v ^c v ^a	13 16	11 10	2 5	- 1
Viljandi III 8-kl.Kool	v ^a v ^b	17 17	12 13	3 3	2 1
Märjamaa Keskkool	v ^a v ^b	12 12	6 3	5 7	1 2
Loksa Keskkool	v ^a v ^b	12 12	3 2	6 9	3 1
Kokku		264	182	67	15
Sama		%%	68,9	25,4	5,7

Paremini teadsid neid daatumeid Pärnu I Keskkooli õpilased. Kõige halvemini aga Loksa Keskkooli õpilased, kus V^b klassis ükski ei teadnud mõlemata aastaarvu.

Vaadata tabelit nr. 16 (lk.59).

Tsaarivõimu kukutamine Venemaal.

Seda daatumit teadsid õigesti 171 (64,7 %) õpilast. Siin on õigeks loetud ka need vastused, kus kuud polnud nimetatud. Kui aga oli nimetatud vale kuu, siis loeti vastus vääraks.

71 õpilast (27,0%) ei teadnud seda küsimust. Nendes vastustes oli õige daatumi asemel meelevaldselt pakutud mitmesuguseid aastaid. Tsaarivõimu kukutamine oli üle viidud: 1917.a. Oktoobrirevolutsioonile, 1918. aastale, 1905. ja 1907. aastale. Oli ka vastusedi, kus oli eksitud tervelt sajandiga: 1818, 1817, 1812.

Teistest paremini vastasid Tallinna II Keskkooli klassid (V^a klass isegi 100%-liselt, V^b klassis 19 õpilasest 16). Ka Viljandi III 8-klassilise Kooli V^c klassi 13-st õpilasest teadis 11 õpilast õiget vastust.

Teiste koolide osas on selle daatumi teadmiseega halvemini toime tulnud.

Jüriöö ülestõus.

Vaadeldavat daatumit on õpilased mäletanud kõige paremini. Seda, et Jüriöö ülestõus on lastele üheks paremini meelde jäävaks sündmuseks, näitasid ka andmed, mis saadi hiljem suulisel küsitlusel Loksa Keskkooli III ja IV klassi õpilaste hulgas. Küsimusele, kas nad teavad mõnda ülestõusu, nimetas 9 IV klassi õpilasest 8 Jüriöö ülestõusu (4 õpilast teadis veel "Mahtra sõda" ja 1 ka 1924.a. 1.dets. ülestõusu). III klassi 18-st küsitlusest nimetas Jüriöö ülestõusu 5 õpilast. Kindlasti oli antud sündmuse puhul suur mõju Bornhöhe "Tasujal", mis oma emotsionaalsusega aitas õpitud paremini meelde jätta.

Õige daatumi nimetas 188 õpilast (73,2 %). 51 õpilast (19,8 %) et teadnud Jüriöö ülestõusu õiget aastat.

Kõige sagedamini esinevaks veaks oli numbrite kombinatsioonide ärävahetamine. Näiteks "1343" asemel kirjutati "1434" ja ka teisi 1,3 ja 4 kombinatsioone.

Esines vastuseid, kus sajandeid märkiv number polnud õige, nagu "1243" ja "1943", või oli omistatud Jüriöö ülestõusule mingi teise sündmuse daatum (1242, 1858).

Tabel V.I. Lenini eluaastate tundmise kohta.

Tabel nr. 16.

Kool	kl.	õpil. arv	õiged v.arv	osali- selt õiged v.arv	väärad v.arv	puuduvad v.arv
Tallinna II Keskkool	v ^a v ^b	18 19	15 16	3 2	- -	- 1
Tallinna VII Keskkool	v ^a v ^b	12 16	11 13	- 3	1 -	- -
Tallinna XVI Keskkool	v ^c v ^b	15 17	11 13	3 2	- -	1 2
Pärnu I Keskkool	v ^a v ^b v ^c	19 18 19	15 17 17	4 - 1	- 1 -	- - 1
Viljandi III 8-kl.Kool	v ^a v ^b	17 17	15 11	1 6	- -	1 -
Viljandi IV 8-kl.Kool	v ^c v ^a	13 16	7 11	6 1	- 3	- 1
Märjamaa Keskkool	v ^a v ^b	12 12	5 8	4 2	1 1	2 1
Loksa Keskkool	v ^a v ^b	12 12	5 1	5 7	1 2	1 2
Kokku		264	191	50	10	13
Sama		%%	72,4	18,9	3,8	4,9

Pakutud oli ka täiesti juhuslikke arve. 18 õpilast (7,0%) jättis küsimusele vastamata.

Seda daatumit kõige paremini mäletasid Viljandi IV 8-klassilise Kooli V^C klassi õpilased, kes kõik kirjutasid õige aastaarvu. Teiste klasside ja koolide osas oli tase ühtlusele natuke nõrgem, kuid suhteliselt teiste sündmustega küllaltki hea.

Tsaarivõimu kukutamise ja Jüriöö ülestõusu daatumite tundmist näitavad tabelid 17. ja 18 (lk. 61 ja 62).

Eesti ala ühendamine Venemaaga.

Õige aastaarvu on nimetanud 156 õpilast (60,7%). 57 õpilast (22,2%) on andnud küsimusele väärast vastust.

(Vt. tabelit nr. 19 lk. 63).

Sagedamini esinenud viga seisnes selles, et nimetati 1940. aastat, s.t. aastat kui Eesti NSV astus Nõukogude Liidu koosseisu. Seda aastat nimetas 7 õpilast.

4 õpilast Viljandi IV 8-klassilise Kooli V^a klassiat ja 2 õpilast Viljandi III 8-kl. Koolist nimetasid ühendamise daatumina aastat 1700. Nimetatud on ka veel teisi daatumeid nagu 1812, 1210, 1709 jne.

Küsimusele vastamata on jätnud 17,1%, seega 44 õpilast.

Pärnu I Keskkooli õpilased on antud daatumit teadnud kõige paremini. Võrdluseks ^{aga see ei} Loksa Keskkooli V^a klassist aga pole ükski õpilane seda daatumit teadnud.

Kontrolltöös nõutud daatumitest oli see üheks halvemini meelde jäävamaks.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon.

Selle tähtsa sündmuse õiget daatumit teadis 187 õpilast (72,7%). Eksinuid aga oli 40 (15,6%) õpilast.

30 õpilast (11,7%) ei üritanud daatumit nimetada, lämselt kartes eeldada. 19 õpilast 40-stt vääralt vastanust pakkus Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni aastaks 1905. a. Need õpilased ei teinud vahet I Vene kodanlik-demokraatliku revolutsiooni, Veebruarirevolutsiooni ega Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni vahel.

Viljandi III 8-klassilise Kooli V^C klassist eksis selliselt 5 õpilast, Pärnu I Keskkooli V^a -st - 3 õpilast.

Osa õpilasi oli segi ajanud sajandiga, kirjutasid 1717 või 1817.

Tabel tsaarivõimu kukutamise daatumi
omandamise kohta.

Tabel nr. 17.

Kool	õp.	õpil. arv	õiged v.arv	väärad v.arv	puuduvad v.arv
Tallinna II Keskkool	v ^a v ^b	18 19	18 16	- 1	- 2
Tallinna VII Keskkool	v ^a v ^b	12 16	10 7	2 8	- 1
Tallinna XVI Keskkool	v ^c v ^b	15 17	4 9	11 5	- 3
Pärnu I Keskkool	v ^a v ^b v ^c	19 18 19	16 13 16	3 5 2	- - 1
Viljandi III 8-kl.Kool	v ^a v ^b	17 17	9 8	6 8	2 1
Viljandi IV 8-kl.Kool	v ^c v ^a	13 16	11 14	2 2	- -
Märjamaa Keskkool	v ^a v ^b	12 12	4 4	4 5	4 3
Loksa Keskkool	v ^a v ^b	12 12	9 3	3 4	- 5
Kokku Sama		264 %%	171 64,7	71 27,0	22 8,3

Tabel Jüriöö ülestõusu daatumi
omandamise kohta.

Tabel nr. 18.

Kool	kl.	õpil. arv	õiged v.arv	väärad v.arv	puuduvad v.arv
Tallinna	V ^a	18	16	-	2
II Keskkool	V ^b	17	15	2	-
Tallinna	V ^a	16	13	2	1
VII Keskkool	V ^b	14	11	3	-
Tallinna	V ^b	17	7	8	2
XVI Keskkool	V ^c	14	12	1	1
Pärnu	V ^a	17	14	2	1
I Keskkool	V ^b	18	17	1	-
Viljandi	V ^a	15	11	3	1
III 8-kl.Kool	V ^b	15	10	4	1
Viljandi	V ^c	12	12	-	-
IV 8-kl.Kool	V ^a	14	12	2	-
Märjamaa	V ^a	10	5	3	2
Keskkool	V ^b	14	6	5	3
Loksa	V ^a	13	4	6	3
Keskkool	V ^b	14	9	4	1
Kokku		257	188	51	18
Sama		%%	73,2	19,8	7,0

Tabel Eesti ala Venemaaga ühendamise
daatumi tundmise kohta.

Tabel nr. 19.

Kool	kl.	õpil. arv	õiged v.arv	väärad v.arv	puuduvad v.arv
Tallinna II Keskkool	V ^a	18	10	6	2
	V ^b	17	16	-	1
Tallinna VII Keskkool	V ^a	16	11	4	1
	V ^b	14	13	1	-
Tallinna XVI Keskkool	V ^b	17	3	4	10
	V ^c	14	11	1	2
Pärnu I Keskkool	V ^a	17	15	2	-
	V ^b	18	15	2	1
Viljandi III 8-kl.Kool	V ^a	15	10	3	2
	V ^b	15	8	6	1
Viljandi IV 8-kl.Kool	V ^c	12	7	3	2
	V ^a	14	6	4	4
Märjamaa Keskkool	V ^a	10	4	3	3
	V ^b	14	4	8	2
Loksa Keskkool	V ^a	13	-	5	8
	V ^b	14	7	3	4
Kokku		257 %	156 60,7	57 22,2	44 17,1

Oktoobrirevolutsiooni aastateks oli pakutud ka aastaid 1918 ja 1919.

Koolide osas näitasid paremaid teadmisi Tallinna II Keskkooli õpilased, V^a klassis 18-st 17 ja V^b-s kõik .
(Vt. tabel nr.20 lk.65).

Suur Isamaasõda.

Antud küsimusele vastamisel tuli kirjutada kaks aastaarvu, nii Suure Isamaasõja algust kui lõpuaasta, et saada õige vastuse ja maksimaalse arvu punkte.

Mõlemat aastaarvu mäletas õigesti 130 õpilast (50,7%). 66 õpilast (125,6 %) mäletas ühte, kas siis sõja alguse või lõpuaastat õigesti, teist aga vääralt või jättis hoopis vastamata.

66-st õpilasest 46 teadis sõja algusaastat, lõpuga aga eksiti. Sõja lõpuaastateks oli pakutud aastaid 1943, 1944 jt.

20 õpilast osaliselt õigesti vastanuist teadis sõja lõpetamise aastat, algusaastaga aga eksis. 3 õpilast kirjutasid sõja alguseks aasta 1939, s.t. aasta, mil algas II maailmasõda.

Suurt Isamaasõda oli ka segamini aetud (või lihtsalt küsimusest valesti aru saadud) 1812.a. Isamaasõjaga, sest miks muidu andis sõja algusaasta - 1812 - 15 õpilast.

40 õpilast (15,5 %) ei teadnud kumbagi aastat õigesti ja andsid seega väärast vastust. Ometi tähistati 1970.a. laialdaselt 25 aasta möödumist Suure Isamaasõja lõpust.

21 õpilast jättis sellele küsimusele vastamata.

Suure Isamaasõja daatumit tundmisega oldigi kõige rohkem hädas, neid arve on mäletanud kõige väiksem % - 50,7 õpilasi.

Teistest paremini on mäletanud seda daatumit Tallinna II Keskkooli V^b klass, 17 õpilasest 14 õiget vastust, ja Pärnu I Keskkooli V^c klass, kus 15 õpilast 19-st teadis mõlemat õiget aastat.

(Lk. 66 on tabel Suure Isamaasõja daatumit tundmise kohta ja lk. 67 - koondtabel daatumite kohta).

Kui nüüd vaadelda nõutud daatumite tundmist, siis näeme, et kõige paremini on õpilased teadnud Jüriöö ülestõusu, siis Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ja Lenini eluaastaid. Ja neid kolme peaaegu võrdselt. Halvemini on teatud tsaarivõimu kukutamise, Eesti ala Venemaaga ühendamise ja

Tabel Suure Sotsialistliku Oktoobri-
 revolutsiooni daatumis tundmise kohta.

Tabel nr. 20

Kool	kl.	õpil. arv	õiged v.arv	väärad v.arv	puuduvad v.arv
Tallinna II Keskkool	v ^a	18	17	1	-
	v ^b	17	17	-	-
Tallinna VII Keskkool	v ^a	16	14	1	1
	v ^b	14	10	3	1
Tallinna XVI Keskkool	v ^b	17	12	1	1
	v ^c	14	12	1	1
Pärnu I Keskkool	v ^a	17	14	3	-
	v ^b	18	17	1	-
Viljandi III 8-kl.Kool	v ^a	15	10	3	2
	v ^b	15	9	5	1
Viljandi IV 8-kl.Kool	v ^c	12	8	2	2
	v ^a	14	8	3	3
Märjamaa Keskkool	v ^a	10	4	2	4
	v ^b	14	8	3	3
Loksa Keskkool	v ^a	13	6	5	2
	v ^b	14	4	3	7
Kokku		257	187	40	30
Sama		%%	72,7	15,6	11,7

Tabel Suure Isamaasõja daatumis-
tundmise kohta.

Tabel nr.21

Kool	kl.	õpil. arv	õiged v.arv	osal. õiged v.arv	väärad v.arv	puuduvad v.arv
Tallinna II Keskkool	v ^a v ^b	18 17	8 14	5 3	5 -	- -
Tallinna VII Keskkool	v ^a v ^b	16 14	7 5	5 5	2 2	2 2
Tallinna XVI Keskkool	v ^b v ^c	17 14	9 8	4 4	2 1	2 1
Pärnu I Keskkool	v ^a v ^b v ^c	17 18 19	11 13 15	2 3 2	4 2 1	- - 1
Viljandi III 8-kl.Kool	v ^a v ^b	15 15	9 6	2 6	2 2	2 1
Viljandi IV 8-kl, Kool	v ^c v ^a	12 14	2 4	6 5	3 2	1 3
Märjamaa Keskkool	v ^a v ^b	10 14	6 7	- 4	4 2	- 1
Loksa Keskkool	v ^a v ^b	13 14	4 2	3 7	4 2	2 3
Kokku		257	130	66	40	21
Sama		%	50,7	25,6	15,5	8,2

Tabel kontrolltööde tulemustest daatumite
tundmise osas

Tabel nr. 22

	õiged vastused		osaliselt õiged		väärad vastused		puuduvad vastused	
	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%
Jäälahing	182	68,9	-	-	67	25,4	15	5,7
V.I.Lenini eluaastad	191	72,4	50	18,9	10	3,8	13	4,9
Tsaarivõimu kukutamine Venemaal	171	64,7	-	-	71	27,0	22	8,3
Jüriöö ülestõus	188	73,2	-	-	51	19,8	18	7,0
Eesti ala ühendamine Venemaaga	156	60,7	-	-	57	22,2	44	17,1
Suur Sotsiaalistlik Oktoobrirevolutsioon	187	72,7	-	-	40	15,6	30	11,7
Suur Isa-	1130	50,7	66	25,6	40	15,5	21	8,2

Suure Isamaasõja daatumeid.

Osa koolide paremaid tulemusi kronoloogia omandamisel võib panna pideva kordamise arvele. Kontrolltööde analüüs näitas, et pole oluline see, kas sündmus oli kauges minevikus või XX sajandil.

Õpilaste püsivate teadmiste seisukohalt on määravam, et sündmusi käsitletaks emotsionaalselt, loogilises seoses teiste sündmustega, et õpetataks last vaatama antud sündmuse põhjust ja tagajärgi. Nii olid lastel hästi meeles XIII sajandil toimunud sündmused, sest on ju antud eesti ja vene rahva võitlus saksa ja skandinaavia vallutajate vastu hästi dünaamilisena ja emotsionaalsena. Puhtmehaaniline kronoloogia õpetamine aga peaks ajalootunnist kaduma.

V. Õpilaste teadmised sotsialistliku ühiskonna
iseloomulikest joontest ja nõukogude rahva
eesmärkidest.

Küsimusi sotsialistliku ühiskonna iseloomulikest joontest ja nõukogude rahva eesmärkidest teadsid õpilased halvemini, võrreldes teiste küsimustega. A-rühma küsimusele: "Mille poolest erineb sotsialistlik kord eelnenud ühiskondlikest kordadest", ei olnud ükski 264-st õpilasest andnud täiesti ammendavat vastust. See tähendab seda, et keegi polnud suutnud tuua välja sotsialistlikule korrale iseloomulikku kolme põhijoont: ekspluateerimise ja eraomanduse puudumist ning paremat ja arenenumat elu.

Osaliselt õigeid vastuseid, kus oli märgitud ühte või kahte sotsialistlikule korrale olulist joont oli 126 (47,3%).

Kõige rohkem oli mainitud, et sotsialistliku korra ajal on inimesed võrdsed, kas siis majanduslikult või õiguslikult.

Epp K. Tallinna VII Keskkooli V^b klassist kirjutas:

"Sotsialistliku korra ajal on kõik inimesed võrdsed.

Maa kuulub rahvale. Kuid eelnevate kordade ajal seda ei olnud".

Võrdsust mainisid oma töödes 56 õpilast.

12 õpilast kirjutasiid, et nüüd on võim töörahval või tema poolt valitud isikutel.

Peeter V. Tallinna XVI Keskkooli V^c kl."

"Enne oli võim rikaste käes, nüüd rahva käes ja kõik on võrdsed."

Või nagu kirjutasi Katrin V. Pärnu I Keskkooli V^a kl.:

"Sotsialistliku korra eesotsas on rahvajuhid (riigijuhid), keda rahvas on valinud".

Vaid 7 õpilast vihjas oma vastustes eraomandi puudumisele. Anu L. Tallinna VII Keskkooli V^a klassist:

"Sotsialistliku korra ajal ei oma keegi isiklikku tehast ega tuluallikat, see kuulub riigile. Kõik inimesed on vabad ja igäühel on õigused. Juhtkonna valib rahvas ise."

Ehk Pärnu I Keskkooli V^a kl. õpilase Tiiu P. vastus"

"Sotsialistlik kord erineb selle poolest, et kõik maa-
varad, rikkused, tööriistad, tehased jm. kuuluvad töötavale rahvale".

5 õpilast on märkinud, et nüüd on võimalus haridust saada, isegi peab koolis käima ja et on usuvabadus, kirik on lahutatud koolist.

Urve P. Tallinna XVI Keskkooli V^b -st :

"Õppemaksu ei ole, keelati usuõpetus, kõik lapsed peavad haridust saama."

4 õpilast mainis naiivselt, et nüüd pole enam orje.

Nii kirjutas Urmas P. Viljandi III 8-kl. Kooli V^a -st:

"Sotsialistlik kord erineb teistest ühiskondlikest kordadest selle poolest, et nüüd ei usuta jumalaid, pole orje ja on tehnika."

Daljudes töödes oli kirjutatud, et elu on läinud paremaks, et inimestel on õigus tasuta arstiabile, pukusele ja meelelahutustele. Õpilastele kergesti mõistetav elu-olustikuline pilt tõuseb nende vastustes selgesti esile.

Lea P. Tallinna XVI Keskkooli V^a klassist:

"Sotsialistlik kord erineb sellepoolest, et nüüd on kõigil inimestel võimalik saada puhkust, õigus tasuta arstiabile, eelnenud ühiskondlike kordade ajal said seda vaid rikkad. Nad said käia teatris, aga vaesed ei saanud."

Ehk nagu kirjutas Margus V. Märjamaa Keskkooli V^a -st:

"Sotsialistliku korra ajal on inimestel oma kohustused, inimesed on vabad ja nendele on lubatud puhkus, teatris ja kinos käimine."

86 õpilast (32,8 %) andis sellele küsimusele väärast vastust. Nad kas ei nimetanud ühtegi sotsialistlikule korrale omast joont või teadsid nimetada ainult mõne ebaolulise joone.

Kõige rohkem väärast vastuseid oli tingitud asjaolust, et 37-1 õpilasel ei olnud selge mõiste "ühiskondlik kord", mida aeti segamini V klassis õpitud mõistega "ürgkogukondlik kord". Ei ole mõistetud ka seda, et sotsialistlik kord on kitsam piiritlus, mis samuti kuulub ühiskondliku korra alla. Pärast mitmes töös arvati, et sotsialistlikus korras ei esine enam klasse. Järgmises vastuses ongi mõlemad vead esindatud:

"Sotsialistlikus korras ei jagune inimesed klassidesse nagu oli see ühiskondliku korra ajal ja inimesed on võrdõiguslikud." (Margus A. Tallinna II Keskkooli V^b klassist).

Edda M. Viljandi IV 8-klassilise Kooli V^a kl.:

"Ühiskondlikus korras ei olnud veel riiki. Sotsialist-

likus korras hakati rajama riiki ja oma elu paremaks korraldama."

Sellest vastusest oli selgelt näha, et "ühiskondlik kord" on segamini aetud mõistega "ürgkogukondlik kord".

Või siis selline vastus:

"Sotsialistlikus korras ei ole võrdsust. Ühiskondlikus korras olid kõik võrdsed."

Muidugi oli ka vastuseid, milledest ilmnes, et teati, et sotsialistlikule korrale on eelnenud teisi ühiskondlike kordi ja osati neid ka nimetada.

Lea S. Tallinna II Keskkooli V^b kl:

"Sotsialistlikus korras on kõikidel inimestel ühesugused õigused. Eelnenud ühiskondlikes kordades olid klassid."

Või Riina R. vastus samast klassist:

"Sotsialistliku korra ajal on inimestel õigus tööle. Kõik inimesed töötavad ja saavad palka. Kapitalistliku ja orjandusliku korra ajal see nii ei olnud."

Kolmes vastuses oli kirjutatud, et sotsialistlik kord ei erinegi millegi poolest teistest ühiskondlikest kordadest. Küllaltki suur arv õpilasi, nimelt 52 (19,9%) on leidnud, et see küsimus on nendele ülejõukäiv ega ole sellepärast proovinudki vastata.

Kuigi selle küsimuse puhul oli teadmiste tase üldiselt madal kõikide koolide osas, olid siiski Tallinna II Keskkooli ja Viljandi III 8-klassilise kooli õpilased vastanud suhteliselt paremini. Tabelil nr. 23 (lk. 72) on toodud arvuline materjal selle küsimuse tundmise kohta.

B-rühma õpilaste viimane küsimus kõlas: "Milliste suurte ülesannete eest võitleb praegu nõukogude rahvas? Kes juhib nõukogude rahvast selles võitluses?"

Ka see osutus üheks raskemaks küsimuseks, kuigi oli vastatud mõnevõrra paremini, kui A-rühma viimasele küsimusele.

35 õpilast (12,7%) olid sellele küsimusele vastanud piisavalt. Need õpilased teadsid, et nõukogude rahvas võitleb rahu eest, kommunistliku ühiskonna ülesehitamise või viisaastaku plaani täitmise eest ja et nõukogude rahvast juhib selles võitluses kommunistlik partei.

Näiteks paar tugevamat vastust:

"Praegu võitleb nõukogude rahvas kommunismi helge tulevikku, rahu ja sõpruse eest kogu maailmas. Selles võitluses

Tabel sotsialistliku ühiskonna
iseloomulike joonte tundmise kohta

Tabel nr.23

Kool	kl.	õpil. arv	õiged v.arv	osal. õiged v.arv	väärad v.arv	puuduvad vastzsed
Tallinna	V ^a	18	-	10	6	2
II Keskkool	V ^b	19	-	12	5	2
Tallinna	V ^a	12	-	7	4	1
VII Keskkool	V ^b	16	-	6	5	5
Tallinna	V ^b	17	-	5	5	7
XVI Keskkool	V ^c	15	5	5	2	8
Pärnu	V ^a	19	-	9	10	-
I Keskkool	V ^b	18	-	12	5	1
	V ^c	19	-	8	7	4
Viljandi	V ^a	17	-	10	2	5
III 8-kl.Kool	V ^b	17	-	10	1	6
Viljandi	V ^a	16	-	9	7	-
IV 8-kl.Kool	V ^c	13	-	8	3	2
Märjamaa	V ^a	12	-	2	7	3
Keskkool	V ^b	12	-	4	6	2
Loksa	V ^a	12	-	4	6	2
Keskkool	V ^b	12	-	3	5	4
Kokku		264	-	126	86	52
Sama		%%		47,3	32,8	19,9

juhhib rahvast kommunistlik partei." (Doris K. Tallinna VII Keskkooli V^a klass).

Ja ka Pille I. vastus Pärnu I Keskkooli V^c klassist:

"Nõukogude rahvas võitleb selle eest, et kogu maailmas valitseks rahu. Ja nõukogude rahvas ehitab kommunismi. Selles võitluses juhhib nõukogude rahvast kommunistlik partei."

Osaliselt õigeid vastuseid oli küllaltki palju - 151 (61,7 %). Nende arvukus oli tingitud sellest, et kui õpilased ei teadnud nimetada, mille eest nõukogude rahvas võitleb, siis seda, et meid juhhib kommunistlik partei, teadis enamuse - 149 õpilast.

Nii kirjutas Emil M. Pärnu I Keskkooli V^c -st:

"Nõukogude rahvas ehitab kommunismi, selles juhhib teda Lenini õpetus ja NLKP ning Ülemnõukogu Presiidium"

Nõukogude rahva ülesannetest tuuakse esile:

- 1) võitlust rahu eest - 81 õpilast,
- 2) võitlust kommunistliku ülesehitamise eest - 52 õp.,
- 3) võitlust rahva heaolu parandamise eest - 29 õp.,
- 4) võitlust vabaduse eest, kuigialati pole selge, mida selle all mõeldakse, kas vabadust teistele rahvastele - nii kirjutas 20 õpilast.

Sellisel oli vastanud Ahti P. Viljandi IV 8-kl. Kooli V^a klassist:

"Nõukogude rahvas võitleb rahu ja vabaduse eest."

- 5) võitlus viisaastaku plaani täitmise eest - 12 õp.,
- 6) 12 õpilast arvas aga, et nõukogude rahvas võitleb veel sotsialismi eest.

7) viie õpilase vastuste järgi võitleb nõukogude rahvas "õiguse eest."

8) võitlus aatomipommi vastu - kolme õpilase töödes. (Sisuliselt see tähendab muidugi võitlust rahu eest).

Andres A. Tallinna II Keskkooli V^b kl.:

"Aatomipommi vastu, automatiseerimise eest. Tööviljakuse tõusu eest. NLKP juhhib."

Üsikus õpilased olid ära märkinud ka niisuguseid ülesandeid nagu XXIV kongressi otsuste täitmist, aususe eest, võitlust kapitalismi vastu või seda, millest kirjutas Toivo S. Viljandi III 8-klassilise Kooli V^a -st:

"Elektrijaamade ehitamise, mageda vee tootmise eest, liikluse täiustamise eest."

Küsimusele, mille eest võitleb nõukogude rahvas, olid

ka IV klassi õpilased (kuigi nad seda veel ei olnud õppinud) kõige rohkem vastanud - rahu eest (3), vabaduse eest (3). III klassi 18-st küsitletud õpilasest nimetas samuti rahu eest võitlemist 14 õpilast. Nende poolt nimetati ka veel: töö, heaolu ja vabaduse eest, kodumaa kaitsmise eest, kuid igapähe ainult korra.

B-rühma küsimusele täiesti valeid vastused olid andnud 31 õpilast (11,0%)!

Nii arvas Marika N. Tallinna II Keskkooli V^a -st:

"Ta võitleb Kommunistliku Partei eest ja juhib Lenini partei."

Sama klassi Aivo P. vastus:

"Nõukogude rahvas võitleb praegu vabaduse eest. Seda juhib Venemaa."

Kuigi enamuses vastustes oli õigesti mainitud kommunistliku partei juhtivat osa, oli mainitud ka real juhtudel nimeliselt juhtivaid partei- ja riigitegelasi (15 õpilast).

Velda V. Tallinna XVI Keskkooli V^b klassist kirjutas:

"Nõukogude rahvas võitleb rahu eest kogu maailmas, tuumarelvade vastu. Nõukogude rahvast juhivad Brežnev, Kossõgin ja Podgornõi."

4 õpilast nimetasid sotsialistlikku parteid (ilmselt sellepärast, et on sotsialistlik kord), 3 õpilast - ülemnõukogu ja 3 - juhivad töölised ise. Oli ka mainitud armeed, ministrite nõukogu ja seda, et rahvas ise juhib.

40 õpilast (14,6%) jättis küsimusele üldse vastamata.

Kõige enam õigeid vastuseid sellele küsimusele andis Tallinna VII Keskkooli V^a klass - 16 õpilasest 9 õiget vastust.

Loksa ja Märjamaa koolides aga ei suutnud sellele küsimusele vastata ükski õpilane piisavalt.

Millega seletada nende probleemide suhteliselt halba omandamist? Ilmselt sellega, et nende teemade käsitletus langeb õppeaasta lõpule, mil pahatihti ei jõuta materjali korralikult läbi võtta, vähemalt nende kordamiseks enam aega ei jää. Kuna on teada, et nad on nii "tuntud" teemad (meie kaasaeg), siis nagu ei pandagi nende küsimuste õppimisele eriti suurt rõhku. Kuna IV klassi materjali tavaliselt V klassis ei korrata, siis lõppkokkuvõttes saadaksegi sellised lünklikud teadmised.

Tabel nõukogude rahva eesmärkide
ja tema juhtija tundmise kohta

Tabel nr. 24.

Kool	kl.	õpil. arv	õiged v.arv	osal. õiged v.arv	väärad v.arv	puuduvad vastused
Tallinna II Keskkool	V ^a V ^b	18 12	2 1	10 15	6 -	- 1
Tallinna VII Keskkool	V ^a V ^b	16 14	9 1	4 12	2 -	1 1
Tallinna XVI Keskkool	V ^b V ^c	17 14	4 6	8 5	- -	5 3
Pärnu I Keskkool	V ^a V ^b V ^c	17 18 19	2 4 1	12 11 16	3 2 1	- 1 1
Viljandi III 8-kl.Kool	V ^a V ^b	15 15	2 2	10 5	2 3	1 5
Viljandi IV 8-kl.Kool	V ^a V ^c	14 12	1 -	8 8	- 2	5 2
Märjamaa Keskkool	V ^a V ^b	10 14	- -	3 10	2 2	5 2
Loksa Keskkool	V ^a V ^b	13 14	- -	8 6	3 3	2 5
Kokku		257	35	151	31	40
Sama %%		100	12,7	61,7	11,0	14,6

VI 1971.a. kontrolltööde üldised näitajad

nende võrdlus 1960., 1961. ja 1962.a.

kontrolltöödega

Käesolevas peatükis antakse eelpool käsitletud koolides läbiviidud kontrolltööde üldised näitajad, (nii teadmiste protsent kui ka hinded), millised saadi kontrolltööde kirjutamisel.

Järgmisel lehel (77) on toodud ära tabel nr. 24., kusjuures koolid on paigutatud pingeritta lähtudes teadmiste protsendist.

Järgnevalt on vaadatud kontrolltööde tulemusi üksikasjalisemalt koolide ja klasside lõikes. Võrdluseks olgu öeldud, et vabariigi ulatuses kujunes keskmine teadmiste protsent 50,1 protsendiliseks.

Osa kontrolltöö kirjutanud koole on selle taseme ületanud, osa koolides on teadmiste tase aga tunduvalt madalam.

Kõige kõrgem teadmiste tase on Pärnu Linna koolides (55,7%), Tallinna koolide teadmiste protsent on 51,7 (ka see ületab vähesel määral vabariigi keskmise).

Vabariigi keskmisest oli madalam Viljandi linna (44,1%) ja rajooni koolide (34,1%) teadmiste tase.

Vabariigis kõige kõrgem teadmiste tase on Tartu linnas (57,1%).

Tartu koolide suhteliselt kõrgem näitaja on osaliselt seletatav asjaoluga, et 1969'70. õppeaastal toimus linna neljandate klasside ajalooõpetajaile 3 õppust, kus lähemalt käsitleti uue õpikuga töötamise metoodikat, seda just mõistete töötamise osas.

Vaadeldavate koolide kõige kõrgem teadmiste % oli Tallinna VII Keskkooli V^b klassil 60,25. Järgmine on sama kooli V^a klass, kus õigete vastuste % on 58,9. Kolmandal kohal on Viljandi III 8-kl. Kooli V^a klass (38%), kuigi Viljandi linna keskmine on tunduvalt madalam (44,1%).

Koolide osas Koolide osas Tallinna VII Keskkoolile järgneb Pärnu linn, eriti Pärnu I Keskkooli V^c klass, kus teadmiste protsent on 57.

Vahe paremate ja halvemate teadmistega koolide osas

Tabel 1971.a. teostatud kontrolltööde üldiste
näitajate kohta

Teost. aeg	Kool	kl.	õpil. arv	punkte	indeks	teadmiste %	kirjutas hindetele					0
							"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	
27.01.	Tln.VII Kk.	Vb	30	361	12,05	60,25	5	10	12	3	-	-
27.01.	Tln.VII Kk.	Va	28	330	11,78	58,9	2	12	12	2	-	-
5.02.	Vilj.III 8-kl.	Va	32	369,5	11,58	58	2	13	12	3	2	-
2.02.	Pärnu I Kk.	Vc	38	435	11,44	57	6	12	15	5	-	-
27.01.	Tln.II Kk.	Vb	36	398	11,06	55,3	5	13	15	3	-	-
2.02.	Pärnu I Kk.	Vb	36	389,5	11,02	55	3	10	16	7	-	-
2.02.	Pärnu I Kk.	Va	36	391,5	10,87	54	2	11	18	5	-	-
11.02.	Vilj.IV 8-kl.	Va	30	322	10,7	53,5	2	12	10	4	2	-
1.02.	Tln.XVI Kk.	Vc	29	302,5	10,41	52,05	3	9	9	7	-	1
27.01.	Tln.II Kk.	Va	36	305,5	8,76	43,8	5	5	16	9	1	-
11.02.	Vilj.IV 8-kl.	Vc	25	209,5	8,76	43,8	-	5	10	9	1	-
5.02.	Vilj.III 8-kl.	Vb	32	281,5	8,79	43,8	-	4	16	12	-	-
1.02.	Tln.XVI Kk.	Vb	34	293	8,61	43,03	3	4	12	13	1	1
10.02.	Märjamaa Kk,	Vb	26	214,5	8,25	41	1	3	9	13	-	-
5.02.	Loksa Kk.	Va	25	192	7,38	38,9	-	3	10	9	3	-
5.02.	Loksa Kk.	Vb	26	191	7,34	36,7	-	3	10	10	3	-
10.02.	Märjamaa Kk,	Va	22	140	6,36	32	1	1	3	13	4	-
	Kokku		521	5126	165,16	826,53	40	130	205	127	17	2

Tabel nr.25

oli küllaltki suur.

Kõige halvemini vastas Märjamaa Keskkooli V^a klass, kus teadmiste % oli ainult 32, see on peaaegu 2 korda nõrgem kui parima klassi (Tallinna VII Keskkooli V^b) õpilaste teadmiste protsent (60,25).

Halvemad teadmised olid veel Loksa Keskkooli V^b klassil - 36,7% ja V^a klassil - 38,4% ning Märjamaa Keskkooli V^b klassil - 41 %.

Analüüsitud koolide osas olid kõige nõrgemini vastanud Märjamaa Keskkooli õpilased, kus teadmiste % oli 36,5 ja Loksa Keskkool 37,5 % teadmiste tasemega, olles vabariigi keskmisest (50,1) tunduvalt madalam.

Kui Tallinna VII Keskkooli V^B klassi iga õpilane andis keskmiselt 12,05 õiget vastust 20-st võimalikust, siis Märjamaa Keskkooli V^a klassi iga õpilane ainult 6,36 õiget vastust.

Kui vaadelda tabeli teist poolt, kuhu on märgitud hinnad, siis võib näha, et 521 õpilasest kirjutas töö positiivsele hindele 375 õpilast. Negatiivselt oli hinnatud 146-e õpilase tööd.

Positiivsetest hinnetest oli kõige rohkem "3" -205, "4" kirjutas töö 130 õpilast ja "5" - 40.

Niisugust klassi, kus töö oleks kirjutatud ainult positiivsetele hinnetele, ei olnud. Kõige vähem mitterahuldavaid hindeid oli muidugi tugevamas, Tallinna VII Keskkoolis, kus V^b klassis oli kolm "2"-te ja V^s kaks "2"-te.

Loksa Keskkoolis ei olnud aga ühtegi "5"-te kirjutatud tööd, ka "4"-ga oli kummaski klassis hinnatud ainult 3-e õpilase tööd.

Nagu näitasid kontrolltööd, on erinevate koolide teadmiste tase väga erinev. Eriti suur on see vahe linnade ja rajoonikoolide osas. Kui võrrelda nõrgema rajoonikooli ja parema linnakooli teadmisi, siis rajoonikooli klassi õpilaste teadmised on peaaegu 2 korda nõrgemad. Nii on see antud diplomitöös analüüsitud koolide osas, rääkimata teadmiste vahest Tartu linna koolidega, kus tase oli palju kõrgem (57,1 %). Selline olukord vajab muutmist. Ka rajoonikoolides tuleb leida võimalused ajalooõpetuse metoodika ja vahendite täiustamiseks.

Tihemini tuleks rajoonikoolide õpetajaile korraldada seminare uue metoodika tutvustamiseks ja kasutamiseõpetuseks.

Et osa analüüsitud koolidest kirjutas sama küsimus-
tikuga ja samu nõudeid esitava töö ka 1960., 1961. ja 1962.
aastal, siis võib vaadata teadmiste dünaamikat nende aastate
jooksul. Vaadeldud on Tallinna VII ja XVI ning Märjamaa
Keskkooli ja Viljandi koolide töid.

Esmalt vaatleme Tallinna VII Keskkooli õpilaste tead-
miste muutumist tabel.nr.26 alusel (lk.80). Selle kooli õpi-
laste teadmised on iga aastaga paranenud.

Võrreldes 1960.aastaga on 1961.aastal teadmiste iive
+2,0. Järsult on teadmised kasvanud 1971-ks aastaks. Iive võr-
reldes 1960 aastaga on +31,1 ja 1961-ga 29,1.

Veelgi suurem on iive V^b klassis. Kui 1960.a. oli tead-
miste % - 25,0, siis 1971-ks aastaks on ta kasvanud juba
60,25-le. Seega iive +35,25.

Märgatav on olnud muutus ka hinnete osas. Kui 1960-ndal
aastal polnud ühtegi "5" ega "4", 1961.a. pole olnud ühtegi
"5", siis 1971.a. on juba nii häid kui väga häid hindeid.
Vastavalt on vähenenud ka negatiivsete hinnete arv.

Tabelis nr. 26 (lk.80) on esitatud Tallinna VII Keskkooli õpilaste teadmisi näitavad andmed nelja aasta jooksul. Kõikidel aastatel võib tähendada teadmiste tõusu, välja arvatud ühel aastal ühe klassi osas, kus ilmses teatav tagasimineki. V^a klassis ei ole tõus 1961-ks aastaga võrreldes 1960 aastaga olnud küll kuigi suur (+0,7), kuid V^b klassis oli iive +14,6.

Kui aga võrrelda 1971.a. teadmisi 1960.aastaga, siis on teadmiste kasv märkimisväärne. Kui V^a klassi iga õpilane sai 1960.a. 20-st võimalikust punktist keskmiselt 4,8, siis 1971. aastal oli teadmiste tase juba 10,41 punkti, seega kasv üle kahe korra.

1960.aastal kogus iga õpilane V^b-st 4,41 punkti 20-st. 1971.a. aga 8,61 punkti. Ainult 1962.a. oli V^b klassis võrreldes 1960.aastaga teadmised (iive -7,3).

Tabelis nr.27 (lk.81) on toodud andmed Tallinna XVI Keskkooli kohta.

Tabel nr.28 (lk.82) näitab aga Viljandi linna koolide õpilaste teadmiste kasvu vaadeldavate aastate piires.

Kui 1960. ja 1961.aastal tehti tööd Viljandi I ja II 7-klassilises Koolis, 1961a. Viljandi I ja II 8-klassilises Koolis siis 1971.a. Viljandi III ja IV 8-klassilises Koolis.

Ka Viljandi koolide osas on teadmised aasta-aastalt kasvanud. Samuti on suurenenud ka positiivsete ja vähenenud

Aasta	kl.	õpil. arv	punkte	indeks	tead- miste %	"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	0	iive		
												1960	1961	1962
												osas		
1960	V ^a	43	239	5,59	27,8	-	-	9	21	13	1			
1961	V ^c	32	191	5,97	29,8	-	3	6	11	12	-	+ 2,0		
1971	V ^a	28	330	11,78	58,9	2	12	12	2	-	-	+31,1	+29,1	
1960	V ^b	45	225	5,00	25,0	-	-	8	22	15	1			
1961	V ^b	37	299	8,08	40,0	-	3	16	17	1	-	+14,0	-	
1971	V ^b	30	361	12,05	60,25	5	10	12	3	-	-	+35,25	-	+19,85

Tabel Tallinna VII Keskkooli teadmiste
dinaamikast

Tabel nr. 26

Aasta	kl.	õpil.	punkte	indeks	teadm. %	"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	"02"	1960 ^{iive}	1961	1962
1960	V ^a	42	202	4,81	24,0	-	1	5	20	16	-	-	-	-
1961	V ^a	32	158	4,94	24,7	-	-	4	17	10	1	+0,7	-	-
1962	V ^a	36	285	7,92	39,6	2	4	11	16	3	-	+15,6	+14,9	-
1971	V ^c	29	302,5	10,41	52,05	3	9	9	7	-	±	+28,05	+27,3	+12,45
1960	V ^b	41	181	4,71	22,0	-	1	7	13	20	2	-	-	-
1962	V ^b	37	216,5	6,85	29,3	-	2	8	17	10	-	+7,3	-7,3	-
1961	V ^b	29	212	7,31	36,6	-	1	9	16	3	-	+14,6	-	-
1972	V ^b	34	293	8,61	43,03	3	4	12	13	1	1	+21,03	+6,4	+13,73

Tabel Tallinna XVI Keskkooli õpilaste
teadmiste dünaamikast

Tabel nr.27

Tabel Viljandi koolide õpilaste
teadmiste dünaamikast

Tabel nr.28

Aasta	kool	õpil. kl.	õpil. arv	punkte	indeks	teadm, %	"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	"0"	iive		
													1960	1961	1962
1960	I 7-kl.	V	31	123	3,97	19,8	-	1	2	11	17	2			
1961	I 7-kl.	V	18	104	5,78	28,9	-	-	3	13	2	-	+9,1		
1962	I 8-kl.	V ^a	29	217,5	7,50	37,5	-	4	8	16	1	-	+17,7	+8,6	
1971	"	V ^b	23	162	7,04	35,2	-	-	7	15	1	-	-	-	-
1971	III 8-k.	V ^a	32	369,5	11,58	58	2	13	12	3	2	-	+8,2	+29,1	+20,5
1971	"	V ^b	32	281,5	8,79	43,8	-	4	16	12	-	-	-	-	+22,8
1960	II 7-kl	V	33	184,5	5,59	27,9	1	-	4	27	7	-			
1961	"	V ^a	34	213,5	6,28	31,4	-	2	8	18	6	-	+3,5		
1962	II 7-kl.	V ^b	35	129,5	3,70	18,5	-	-	2	12	21	-	-		
1962	II 8-kl	V	37	284,5	7,69	38,4	-	4	14	15	4	-	+10,5	+13,6	
1971	IV 8-k.	V ^a	30	322	10,7	53,5	2	12	10	4	2	-	+25,6	+22,1	+15,1
1972	"	V ^c	25	209,5	8,76	93,8	-	5	10	9	1	-	-	+25,3	-

negatiivsete hinnete arv. Kõige suurem teadmiste kasv vaadeldavate koolide osas üldse oli Viljandi I 7-klassilises Koolis.

Kui 1960.a. sai iga õpilane keskmiselt 3,97 punkti, siis 1971.a. saadi juba 11,58 punkti. Seega teadmiste kasv on olnud peaaegu kolmekordne.

Vaadelda võib ka Märjamaa Keskkooli õpilaste teadmiste kasvu (tabel nr.29 lk.84), seda kahjuks küll ainult kahel aastal, nimelt 1960. ja 1971. Vahepealsetest aastatest ei ole andmeid.

Selle 11 aasta jooksul, mis kontrolltöö läbiviimist lahutab, on teadmised peaaegu kahekordistunud. V^a klassis oli 1960.aastal teadmiste % 16,9. 1971.a. aga 32 % ja V^b klassis 1960.a. - 21,6%, 1971a. - 41 %.

Õppe ja kasvatustöö organiseerimisel tuleb alati silmas pidada mõtlemise arendamise tähtsust. Selleks on vaja luua vastavad tingimused, püstitades lapse ette küll jõukohaseid, kuid samal ajal küllaltki kõrget jõudlust nõudvaid ülesandeid. Õpetaja olulisemaid ülesandeid on õpetada mõtlema. Tuleb kujundada oskust orienteeruda uues õppematerjalis, oskust iseseisvalt seada küsimusi ja ülesandeid. Häsiarenenud mõtlemisvõime, oskus näha ja lahendada probleeme tegelikkuse mitmesugustes valdkondades on nii praktikas kui ka vaimses tegevuses tähtsamaks tingimuseks.⁸

⁸ Ternovskaja, A., Mõtlemine, Tln. 1967, lk.50.

Tabel Märijamaa õpilaste teadmiste
dünaamikast

Aasta	kuu- päev	kl.	õpil. arv	punkte	indeks	teadm. %	"5"	"4"	"3"	"2"	"1"	0	iive		
													60.	61.	62
1960	29.02	V ^a	32	108,5	3,39	16,9	-	-	-	11	21	-			
1971	10.02	V ^a	22	140	6,39	32	1	1	3	13	4	-	+15,1		
1960	29.02	V ^b	30	130	4,33	21,6	-	-	3	14	13	2			
1971	10.02	V ^b	26	214,5	8,25	41	1	3	9	13	-	-	+19,4		

Tabel nr.29

KOKKUVÕTE

1971.a. jaanuaris-veebruaris vabariigi linnade ja rajoonide viiendates klassides läbiviidud kontrolltööd näitasid, et õpilaste teadmised ^{NSVL} ajaloost on muutunud püsivamateks ja põhjalikumaks. Seda edasiminekut kinnitasid Tallinna VII, XVI ja Märjamaa Keskkooli ning Viljandi koolide vastused, sest neid sai võrrelda 1960., 1961. ja 1962. aastal teostatud kontrolltööde tulemustega. Peaaegu kõikide koolide ja klasside osas on kasvanud teadmiste protsent, on kasvanud ka positiivsete hinnete arv. Üheksas antud diplomitöös analüüsitud klassis oli teadmiste tase kõrgem kui vabariigi keskmine (50,1 %) ja 8 klassis madalam.

Kõige tugevamini vastasid Tallinna VII Keskkool ja Pärnu I Keskkool.

60,25 % teadmiste tasemega oli parimaks klassiks Tallinna VII Keskkooli V^b klass. Kõige nõrgemad olid Märjamaa ja Loksa Keskkool.

Erinev oli ka teadmiste tase eri küsimuste osas. Ühtesid teati paremini, teisi isegi väga halvasti.

Võrdlemisi halvasti oli vastatud kontrolltöö esimesele küsimusele, mis nõudis ühiskondlike klasside tundmist nii pärisorjuslikus kui kapitalistlikus formatsioonis.

Mõisted "klass" ja "ühiskondlik kord" on lastele veel täiesti abstraktsed mõisted.

Halvemini teati pärisorjusliku korra klasse. Kui kapitalistliku ühiskonna põhiklasse teadis nimetada 40,0 %, siis pärisorjusliku korra klasse ainult 23,4% vastanutest.

Sageli olid pärisorjusliku korra klassidena nimetatud orjad-orjapidajad (24,6 % õpilastest). Kuna õpilased ei õne kuigi kindlalt omandanud ühiskondlike kordade klasse, siis selle küsimuse puhul viis ilmselt eksitusse sõna "pärisorjuslik".

Teiseks silmatorkavamaks veaks oli see, et "klassi" kuuluvaiks arvati vaesed, rõhutud. Rikkad ja eksploateerijad nagu poleks ki mingisse klassi kuulunud. Väärades vastustes kapitalistliku ühiskonna klasside osas oli sagedamini kasutatud mõiste laiendamist, nimetades klassideks rõhujaid - rõhutavaid ja vaeseid-rikkaid.

Põhiliselt kõikides töödes oli näidatud erinevate klasside majanduslikku olukorda, eksploateerimist ja antagonismi eri klasside vahel.

Kõik polnud korras ka mõistete "streik", "Lahing" ja "üleštõus" tundmisega, mida aeti üksteisega segamini.

Paremini teati üleštõusu, seda vast sellepärast, et nõuti üleštõusu nimetamist, mitte iseloomustamist. 70 % õpilastest vastas sellele küsimusele õigesti.

Lahingut teadis õigesti nimetada 55,7 % õpilastest.

Tuntumad lahingud olid õpilastele Jäälahing ja Ümera lahing.

"Streigi" mõiste puhul oli vaadeldavatest kolmest mõistest kõige vähem õigeid vastuseid (44,4 %), kuigi streiki (Kreenholmi) nimetada teadis 50 % õpilastest.

Tihemini esinevaks veaks oli, et "streiki" püüti iseloomustada üleštõusu kaudu.

Enamuses töödes oli osatud "streiki" paigutada õigesse ajalisse epohhi. Streiki oli vaadeldud kui tööliste meeleavaldust kapitalistlikus ühiskonnas, kuid oli ka vastuseid, kus streikisid talupojad või orjad.

Hoopis halb oli olukord ajalooliste isikute tundmisega. Kui neid ka ei iseloomustatud päris vääralt, siis enamus õpilaste poolt kindlasti ühekülgselt ja lahus konkreetsest ajaloolisest sündmusest. Kõiki kuut ajaloolist isikut iseloomustati õigesti kokku 20,9 protsendiliselt. Nõutud isikute tundmise paremusjärjestus oli: Lembitu, Kreutzwald, Lauristin, Kutuzov, Kalinin ja Kingissepp.

Kronoloogia tundmisega võis enam-vähem rahule jääda. Keskmise teadmiste protsent oli 66,1.

Kõige paremini mäletati Jüriöö üleštõusu daatumit, siis Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni ja Lenini sünni- ja surmaaastat.

Kõige halvem oli lugu sotsialistliku ühiskonna iseloomustamisega. Selle küsimuse puhul absoluutselt õiget vastust ei olnudki.

Tihemini esinevaks veaks oli mõiste "ühiskondlik kord" segamini ajamine mõistega "ürgkogukondlik kord" (37 õpilase poolt).

Palju paremini polnud suudetud ka välja tuua nõukogude rahva eesmärke. Seda teati ühekülgselt. Enamuses vastustes nimetatigi ainult võitlust rahu eest. Kommunistliku partei juhtivat osa nõukogude rahva elus teadis siiski enamus õpilasi.

Nende koolide teadmiste põhjal, kus kontrolltööd oli teostatud mitmel aastal, võis järeldada, et püsivad ajalooalased teadmised on aasta-aastalt muutunud kindlamaks. Eriti on kasvanud teadmised kronoloogia, aga ka ühiskondlike klasside tundmise osas.

Kuid selleks, et õpilased õppeplaanides ettenähtut paremini ja püsivamalt omandaksid, on kindlasti võimalik veel palju teha.

E. Jürgens

Р Е З Ю М Е

Проведенные в январе-феврале 1971 г. в пятих классах городов и районов республики контрольные работы показали, что знания учеников по истории ^{СССР} (стали постояннее и глубже. Это подтвердили ответы учащихся Таллинской 7-й, Таллинской 16-й, Мярьямааской средней школы и вильяндиских школ. Эти ответы можно сравнить с результатами контрольных работ, проведенных в 1960, 1961 и 1962 годах. Почти во всех школах и классах рос процент знаний, росло также число положительных ответов. В девяти анализируемых в данной дипломной работе классах уровень знаний был выше, чем республиканский средний уровень (50,1%) и в 8-ми классах - ниже среднего.

Лучше всех ответили Таллинская 7-я средняя школа и Пярнуская 1-я средняя школа.

С результатом 60,25% лучшим классом был У-б Таллинской 7-й средней школы.

Слабее всех были Мярьямааская и Локсаская средние школы.

Различным был и уровень знаний по части вопросов. Одни вопросы знали хорошо, другие даже очень плохо.

Довольно плохо ответили на первый вопрос контрольной работы, который требовал знания общественных классов как в крепостнической так и в капиталистической формациях.

Понятия "Класс" и "Общественный строй" являются для детей совершенно абстрактными понятиями. Хуже знали классы крепостнического строя. Если основные классы крепостничес-

кого строя знали 40,0%, то классы крепостнического строя знали только 23,4% учеников.

Часто называли классами крепостнического строя рабов-рабовладельцев (24,6%). Поскольку ученики не совсем твердо усвоили классы общественного строя, то в этом вопросе им мешало слово "крепостнический".

Второй основной ошибкой было то, что принадлежащими к "классам" считали бедных, угнетаемых. Богатые и эксплуататоры как будто не принадлежали ни к каким классам.

В ошибочных ответах в части классов капиталистического строя часто расширяли понятия, называя классами угнетателей-угнетаемых и бедных-богатых. Почти во всех работах показали экономическое положение разных классов, эксплуатацию и антагонизм между разными классами.

Не все было в порядке и в знании понятий "забастовка", "битва" и "восстание", которые путали между собой.

Лучше знали понятия "восстание". Это наверно потому, что требовали названия восстания, а не характеристику. 70% учеников ответили на этот вопрос правильно.

"Битву" знали правильно 55,7% учеников. Лучше знали битву на Чудском озере и битву под Юрема.

В отношении понятия "забастовка" было меньше всего правильных ответов (44,4%), хотя Кренгольмскую забастовку знали 50% учеников.

Чаще делали ошибку, характеризуя "забастовку" как восстание. В большинстве работ ставили "забастовку" в правильную эпоху. "Забастовку" рассматривали как демонстрацию рабочих в капиталистическом обществе. Но были и ответы, где

бастовали крестьяне или рабы.

Совсем плохое положение было в знании исторических личностей. Характеризовали их более правильно, но односторонне и отдельно от исторических событий. Все исторические личности (их было 6) характеризовали правильно 20,9 процента. Исторических личностей знали по очереди: Лембиту, Крейцвальд, Лауристин, Кутузов, Калинин и Кингисепп.

Знанием хронологии можно остаться довольными. Средний процент здесь был 66,1.

Лучше знали дату восстания в Юрьеву ночь, дальше - дату Великой Октябрьской социалистической революции, рождения и смерти В.И.Ленина.

Хуже всего было положение с характеристикой социалистического общества. Здесь не было абсолютно ни одного правильного ответа.

Чаще всего ошибкой являлось то, что путали понятие "общественный строй" с понятием "первоначальный строй" (37 учеников).

Не смогли лучше осветить и цели советского народа. Это сделано односторонне. В большинстве ответов называли только борьбу за мир. Руководящую роль Коммунистической партии в жизни советского народа знали все-таки большинство учеников.

На основе знаний учеников тех школ, где контрольную работу провели в течение нескольких лет, можно сделать вывод, что постоянные знания по истории из года в год становятся тверже.

Особенно улучшились знания в хронологии, а также и в знании общественных классов.

Но для того, чтобы ученики лучше и последовательнее освоили требования учебных планов, нужно еще многое сделать.

Э. Корганс

Küsimustik NSVL ajaloo

Rühm A

1. Millistesse klassidesse jagunesid inimesed pärisorjusliku korra ajal? Milline oli nende klasside olukord? Seleta, millest oli see tingitud.
2. Milliseid ülestõuse mäletad? IV klassis õpitud ajaloo?
3. Milliste välisvaenlastega on pidanud võitlema vene rahvas ja eesti rahvas? Millistes lahingutes võideldi välisvaenlastega? (Kirjuta ainult välisvaenlase nimetus ja selle järel lahing).
4. Kes oli Lembitu?
Kes oli Kreutzwald?
Kes oli J.Lauristin?
5. Mis aastal toimus järgmine sündmus:
 - a) Jäälahing,
 - b) V.I.Lenini eluaastad,
 - c) tsaarivõimu kukutamine Venemaal.
6. Mille poolest erineb sotsialistlik kord eelnenud ühiskondlikest kordadest?

Küsimustik NSV Liidu ajaloo

Rühm B

1. Millistesse klassidesse jagunesid inimesed kapitalistliku korra ajal? Milline oli nende klasside olukord? Seleta, millest oli see tingitud.
2. Mida sa mõistad streigi all? Millist streiki sa mäletad?
3. Milliseid tähtsamaid lahinguid mäletad IV klassis õpitud ajaloo? Kirjuta lahingu nimetus ja aasta, millal lahing toimus.
4. Kes oli Kutuzov?
Kes oli M. Kalinin?
Kes oli V. Kingissepp?
5. Mis aastal toimus järgmine sündmus:
 - a) Jüriöö ülestõus,
 - b) Eesti ala ühendamine Venemaaga,
 - c) Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon
 - d) Suur Isamaasõda.
6. Milliste suurte ülesannete eest võitleb praegu nõukogude rahvas? Kes juhib nõukogude rahvast selles võitluses?

Hindamisjuhend

Punkte A-rühma töödele anti järgmiselt:

- 1.küsimus - 4 punkti
- 2. " - 3 "
- 3. # - 3 "
- 4. " - 3 "
- 5. " - 4 " "
- 6. " - 3 "

B-rühmas järgmiselt:

- 1.küsimus - 4 punkti
- 2. " - 2 "
- 3. " - 3 "
- 4. " - 3 "
- 5. " - 5 "
- 6. " - 3 "

Hindamine viie palli süsteemis toimus punktide alusel:

- 16-20 punkti - 5
- 12-16 " - 4
- 8-12 " - 3
- 4-8 " - 2
- 0-4 " - 1

Kasutatud kirjandus

1. Engels, Fr., Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine, Tln. 1958.
2. Lenin, V.I., Riigist, Tln. 1955.
3. Alklasside programmid 1970'71. õppeaastaks, Tln. 1970.
4. Elango, A. ja Leimets H., Loenguid pedagoogikast, Tln. 1960.
5. Ефимов, А.В., Редько, А.З., Развитие логического мышления школьников в процессе обучения истории, Москва, 1958.

6. Hiie, E., Õpilaste iseseisev töö algklassides, Tln. 1966.
7. Koemets, E., Laste vanuselised iseärasused ja nende arvestamine kasvatustöös, Tln. 1954.
8. Koemets, E., Kõrgem närvitegevus ja pedagoogika, Tln. 1963.
9. Krupskaja, N.K. Valimik pedagoogilisi töid, Tln. 1969.
10. Levitov, N.P., Lapse ja pedagoogiline psühholoogia, Tln. 1968.
11. Luik, H., Kõik noored orbiidile, Tln. 1967.
12. Невский, А.М., Словарная работа в процессе формирования исторических понятий, Уральск, 1956.

13. Циканорова, Е.И., Методика словарной работы в курсе истории древнего мира, Ленинград, Ленинград, 1956.

14. Palamets, H., Koduloolise materjali kasutamine ajaloo õpetamisel Eesti kooli neljandas klassis, dissertatsioon, Tartu, 1962.
15. Palamets, H., Ajaloo algkursuse õpetamine efektiivsusest, "Nõukogude Kool", 1971, nr. 11
16. Palamets, H., Ajalooliste mõistete kujundamise meetodikast, Tartu, 1966.
17. Palamets, H., Koduloolise materjali kasutamise teoreetilised alused ajaloo õpetamisel 4. klassis, Tartu, 1962.
18. Palamets, H., Meetodiline kiri ajaloo õpetamise kohta 4. klassis, Tln. 1960.
19. Сукневич, И.И., Методика формирования исторических представлений и понятий у учащихся IV классов, Москва, 1968.
20. Ternovskaja, A., Mõtlemine, Tln. 1967.

Sisukord

Sissejuhatus	lk.2
I Õpilaste teadmised ühiskondlikest klassidest	lk.7
1. Õpilaste teadmised pärisorjusliku korra põhi- klassidest	lk.8
2. Õpilaste teadmised kapitalistliku korra põhi- klassidest	lk.14
II Õpilaste teadmised mõistetest "lahing", "üles- tõus" ja "streik"	lk.21
1. Mõiste "streik"	lk.21
2. Mõiste "ülestõus"	lk.29
3. Mõiste "lahing"	lk.33
III Õpilaste teadmised ajaloolistest isikutest	lk.41
IV Õpilaste teadmised kronoloogiast	lk.55
V Õpilaste teadmised sotsialistliku ühiskonna iseloomulikest joontest ja nõukogude rahva eesmärkidest	lk.69
VI 1971.a. kontrolltööde üldised näitajad ja nende võrdlus 1960, 1961. ja 1962.a. kontroll- töödega	lk.76
Kokkuvõte	lk.85
Lisa	lk.93
Kasutatud kirjandus	lk.96